

TEMA BROJA

Kako će Sporazum o slobodnoj trgovini u regionu jugoistočne Evrope (CEFTA 2006) uticati na crnogorsku privrednu

INTERVJU
Božidar Đelić,
Potpredsjednik
Vlade Srbije

ANALIZA
Što Vlada Crne Gore
radi da zadrži mlade i
obrazovane kadrove

BRATSTVO

Mi i oni smo imali zajednički cilj, ali različite motive – dok smo se mi borili za nezavisnu Crnu Goru smatrajući da je to najbolji put za emancipaciju Crne Gore, progres i vladavinu prava, oni su htjeli privatnu državu. I nikada od toga neće odustati!

Ovo su prije neki dan bile riječi mog prijatelja dok smo pokušavali hladnim limunadama da se obraćamo sa vrelim podgoričkim ljetom, čitajući da je vođa vladajuće partije za milion i po eura platio 7% akcija bratove Prve banke Crne Gore i objašnjenje Uprave za sprječavanje pranja novca da je to sve regularno jer su akcije plaćene kreditom iz "jedne banke iz Londona" koja je bila toliko velikodušna da prihvati da joj jemstvo da će kredit biti vraćen budu upravo akcije koje će tek biti kupljene. Na stranu to što Upravu za sprječavanje pranja novca vode ljudi koji ne bi imali posla da ih baš partijski voda i novi akcionar nije tu postavio i što najvjeroatnije očima nijesu gledali ugovor o kreditu sa "jednom bankom iz Londona", niti znaju kako se ona zove ako uopšte postoje, ovđe je važniji odgovor na drugo pitanje – da li je dojučerašnji premijer odlučio da legalizuje i javno pokaže kapital koji je moguće zaradio odlučujući o najvažnijim poslovima u Crnoj Gori za vrijeme i poslije sankcija. Ako jeste, da nije možda to njegov novac koji je do sada bio na čuvanju ko zna gdje, odnosno koji su formalno obrtali njegovi bliski rođaci i prijatelji. Možda jeste, a možda i nije, a da bi pokušali da nademo pravi odgovor zamislimo sljedeću situaciju: Premijer Đukanović, alfa i omega svega značajnog što se dešava u maloj Crnoj Gori, 17 godina je radio za premijersku i predsjedničku platu koja nikada do sada nije prešla 1000 maraka ili eura. Za to vrijeme njegov rođeni brat je postao milioner, njegov blizak prijatelj takođe, a najmanji šrafovi u lancu "tranzita" duvana tokom 90-ih zaradili su makar stan ili nekoliko desetina hiljada maraka. Da li je to logično? Oni koji misle da jeste povjerenje Upravi za sprječavanje pranja novca, a oni koji misle da nije, da im bude lakše, neka nadu neku članicu EU u kojoj bi Uprava za sprječavanje pranja novca smjela ovako da se ponaša.

N.R.

ŠEF PORTUGALSKE DIPLOMATIJE I PREDSJEDAVAJUĆI SAVJETA EU LUIS AMADO ZA PRVU STANICU NA BALKANSKOJ TURNEDI IZABRAO PODGORICU

EU neće žmuriti, ali će i pohvaliti kad treba

foto VJESTI

Samo mjesec i po nakon što je Portugalija preuzeala predsjedavanje Evropskom unijom, šef portugalske diplomatijske službe Luis Amado, u okviru regionalne turneje, posjetio je 21. avgusta Podgoricu.

Amado je obraćanje novinarima nakon sastanka sa ministrom inostranih poslova Crne Gore Milanom Roćenom iskoristio da pošalje poruku da "svi narodi u ovom regionu treba da budu angažovani na obezbjeđivanju onih vrijednosti i standarda koje ima Unija".

"U regionu Zapadnog Balkana još postoje značajni politički problemi koji se moraju riješiti i to ne možemo ignorisati, ali ne možemo ignorisati ni dobre primjere, ni dobru atmosferu koja izvire iz nekih zemalja ovog regiona. I zato EU treba da se angažuje kako bi se unaprijedila stabilnost regiona i kako bi se stvorili politički i ekonomski uslovi koji će odgovoriti očekivanjima vaših građana", kazao je Amado.

On je rekao da je odgovornost Unije da pokaže da cijeni napore Crne Gore u njenim evropskim integracijama.

"Želio sam da pri posjeti zapadnom Balkanu prvo dođem u Crnu Goru i da pošljem važan signal podrške ovoj zemlji na evropskom putu", poručio je Amado.

Amado je kazao da Unija neće žmuriti kada su u pitanju politički problemi u regionu koji još postoje, ali ni kada treba ocijeniti i pomoći zemlje sa pozitivnom

energijom na putu integracija.

"Crna Gora je dobar primjer s aspekta političke stabilnosti i ekonomskog razvoja. U zemljama ovog regiona treba nam politička stabilnost kao preduslov za bolji ekonomski razvoj", ocijenio je Amado poslije jednočasovnog razgovora sa Roćenom u vili "Gorica".

On je najavio da će EU u narednim mjesecima imati tjesnu saradnju sa ovdašnjim vlastima što će rezultirati potpisivanjem važnih sporazuma.

"Ovo je evropska zemlja i vjerujemo da svi narodi u regionu treba da budu uključeni u unaprijeđenje standarda koje mi u Evropskoj uniji imamo", rekao je predsjedavajući EU.

Amado je ocijenio da je dužnost čovjeka na toj poziciji da dode i pruži snažan signal podrške zemljama regiona.

"Mislimo da Evropska unija treba da se angažuje snažno i strateški u dijalogu sa tim zemljama u narednim godinama", rekao je on.

Roćen je podsjetio da će u septembru i oktobru Crna Gora potpisati značajne sporazume sa EU i posebno istakao sporazum o viznim olakšicama i readmisiji.

On je najavio bilateralno zbljžavanje Crne Gore i Portugala i rekao da ta zemlja kroz Amadove riječi pokazuje da razumije ovdašnje probleme i smatra ih evropskim problemima.

N.R.

DR GERHARD SCHICK, POSLANIK NJEMAČKOG BUNDESTAGA U IME ZELENE PARTIJE

Evropa prevazilazi nacionalne egoizme

Medju institucionalnim problemima Evropske unije, istakao bih najvažniji – nedostatak demokratske kontrole. Bilo bi paradoksalno da se zemlje zapadnog Balkana koje su tek nedavno uspostavile demokratski sistem vladavine, odjednom nađu unutar EU gdje se većina političkih odluka donosi u zatvorenim odborima izvan domaćaja demokratski izabranih predstavnika, ocijenio je dr **Gerhard Schick**, poslanik njemačkog Bundestaga i član Odbora za finansije. Dr Schick, predstavlja Zelenu partiju, u

rednih izbora za Evropskih parlament", prognozirao je dr Schick.

On je dodao da ipak postoje mnogi problemi. U tom kontekstu, dr Schick je naveo da odluku Velike Britanije da se izuzme iz odredbe o obavezujućem karakteru povelje o osnovnim pravima.

"Uz to, na samitu se još jednom pokazalo da su evropske vlade spremne da traže načina da se prevaziđu nacionalni egoizmi i uspostavi efikasno vođstvo na čelu Evropske unije. Takođe, moralo bi se posvetiti

Bilo bi paradoksalno da se zemlje zapadnog Balkana koje su tek nedavno uspostavile demokratski sistem vladavine, odjednom nađu unutar EU gdje se većina političkih odluka donosi u zatvorenim odborima izvan domaćaja demokratski izabranih predstavnika

okviru koje vodi Savezni odbor za ekonomski i finansijski pitanja. Njemački mediji su ga, nedavno, u rangiranju političara mlađih od 45 godina ocjenili kao jednog od najperspektivnijih.

Odgovarajući na pitanje EIC Biltena kako vidi budućnost Evropske unije po pitanju institucionalnih reformi i može li taj projekat biti uspješno priveden kraju, dr Schick je naglasio da je posljednji samit EU spasio većinu institucionalnih izmjena koje su bile predviđene međuvladinom konferencijom prije neuspjeha referendumu u Francuskoj i Holandiji.

"Povelje o osnovnim pravima će postati pravno obavezujuće, proširene su nadležnosti Evropskog parlamenta, zajednička spoljna politika će biti ojačana iako je isključeno uspostavljanje funkcije Evropskog ministra spoljnih poslova. Lično sam optimista i vjerujem da će novi ugovor stupiti na snagu do 2009. godine, prije na-

više pažnje konkretnim problemima građana. Iz tog razloga se njemački Zeleni zalažu za dva nova protokola – socijalni protokol (koji bi odgovorio na strahovanja glasača u Francuskoj i Holandiji koji su ustav odbili iz prvenstveno socijalnih i ekonomskih razlo-

Neke od zemalja zapadnog Balkana trebalo bi da postanu dio Evropske unije i to što prije. Iz tog razloga je još važnije prevazići osnovne slabosti institucionalnih struktura EU, kao i neusklađenost odluka sa stvarnim potrebama građana

ga) i protokol o klimatskim uslovima (kojim bi se podstakla saradnja u rješavanju ovog, možda najurgentnijeg svjetskog problema)", ističe dr Schick.

On smatra da bi neke od zemalja zapadnog Balkana trebalo da postanu dio Evropske unije i to što prije.

"Iz tog razloga je još važnije prevazići osnovne slabosti institucionalnih struktura EU, kao i neusklađenost odluka sa stvarnim potrebama građana",

Gerhard Schick

ocijenio je dr Schick.

On nije želio da precizno odgovori na pitanje da li je realno da se politika proširenja nastavi po "regata" principu (procjenjujući zasluge svake zemlje ponaosob) ili je vjerovatnije da sve zemlje zapadnog Balkana najprije formiraju neku vrstu mini-EU počevši od CEFTA-e (bliža ekonomska i politička saradnja, zajedničko tržište), pa da tek onda u dogledno vrijeme zajedno pristupe Evropskoj uniji.

"Pristupanje Uniji je politički težak potez jer primorava vlade da velikom brzinom prilagode nacionalna zakonodavstva evropskim pravilima. Mnogo je lakše nositi se sa

ovim izazovom po ugledu na zemlje Beneluksa koje su same započele saradnju prije i nakon pristupanja Evropskoj zajednici – ja bih ostavio građanima u zemljama na putu evropskih integracija da sami odgovore na ovo pitanje, dok god to znači da se kriterijumi pristupanja neće mijenjati zbog kolektivnog pristupa", rekao je dr Schick.

D.U.–N.R.

KAKO ĆE SPORAZUM O SLOBODNOJ TRGOVINI U REGIONU JUGOISTOČNE EVROPE (CEFTA 2006) UTICATI NA CRNOGORSKU PRIVREDU

Piše: Vladan Žugić

Nakon što je krajem jula stupio na snagu Sporazum o slobodnoj trgovini u regionu jugoistočne Evrope (CEFTA 2006), ništa se suštinski nije promijenilo kada su u pitanju tokovi roba ka Crnoj Gori u odnosu na prethodni period i nema razloga za bojazan da bi uvoz iz država potpisnica mogao povećati spoljnotrgovinski deficit ili ugroziti poljoprivredne proizvođače u Crnoj Gori.

Ovo tvrdi šef Vladinog pregovaračkog tima za poljoprivredu i ribarstvo dr **Milan Marković**. Za razliku od njega, u Udruženju poljoprivrednih proizvođača strahuju da će se otvaranjem tržišta domaća proizvodnja naći na udaru konkurenциje. Neki analitičari ukazuju na opasnost povećanja spoljnotrgovinskog deficitu Crne Gore koji je u prvih šest mjeseci dostigao rekordnu vrijednost od 450 miliona eura.

Marković je u razgovoru za *EIC Bilten* objasnio da je Crna Gora u okviru SRJ (kasnije SCG) potpisala bilateralne sporazume o slobodnoj trgovini sa Bosnom i Hercegovinom i Makedonijom, dok je promet roba sa Srbijom u zajedničkoj državi tekaо nesmetano.

"U međuvremenu, pri pregovorima o harmonizaciji ekonomskih odnosa sa Srbijom, Crna Gora je

Sad će se vidjeti ko je pravi menadžer

korigovala carinsku zaštitu na svoje strateške proizvode o čemu su obaviještene potpisnice Sporazuma. Ako se ima u vidu da je Crna Gora i prije stupanja na snagu CEFTU imala veoma otvoren sistem, te da se njegovim stupanjem ne mijenja naš carinski sistem, zaista ne vidim niti jednu opasnost za našu poljoprivredu ili povećanje spoljnotrgovinskog deficitu", rekao je Marković.

Kada je riječ o Hrvatskoj koja, kako je kazao Marković, ima dosta zatvoren sistem i visoke carine, dogovoreno je simetrično povećavanje kvota za pristup hrvatskih roba crnogorskom tržištu i obratno.

"Sa druge strane, nema ekonomskog rezona da držite visoku zaštitu od proizvoda iz Hrvatske ukoliko iz Bosne i Makedonije imate potpuno slobodan pristup za tu istu vrstu proizvoda", dodao je

Marković.

CEFTA predviđa postepeno uklanjanje carinskih ograničenja za industrijske i poljoprivredne proizvode u zemljama potpisnicama do 2010. godine. Sporazumom nije utvrđen rok za potpunu liberalizaciju trgovine poljoprivrednim proizvodima, već je definisano da će se nakon dvije godine od potpisivanja Sporazuma date koncesije preispitati i, ukoliko to bude bilo moguće, povećati nivo liberalizacije.

CEFTU 2006 potpisalo je sedam država zapadnog Balkana i Moldaviju, a njome se obuhvata tržiste sa oko 30 miliona stanovnika.

Od 2001. godine, zemlje u regionu su potpisale više od 30 odvojenih bilateralnih sporazuma o trgovini, ali mnogi stručnjaci su tvrdili da je njihova primjena bila nasumična, posebno kada je u

ISTORIJAT CEFTU

Prvobitnu CEFTA-u potpisale su zemlje takozvane Višegradske grupe – Poljska, Mađarska i Čehoslovačka 21. decembra 1992. g. u Krakovu (Poljska). Sporazum je stupio na snagu jula 1994. g. Slovenija se pridružila 1996. g, Rumunija 1997. g, Bugarska 1998. g, Hrvatska 2003. g. i Makedonija 2006. g. Sve zemlje prvobitnog sporazuma (osim Hrvatske i Makedonije) su ušle u Evropsku uniju i time napustile CEFTA-u.

Stoga je odlučeno da se Sporazum proširi tako da pokrije i ostale balkanske države koje su već stvorile matricu bilateralnih sporazuma o slobodnoj trgovini u okviru Pakta za stabilnost jugoistočne Evrope.

Na Samitu premijera jugoistočne Evrope u Bukureštu 6. aprila 2006.g, usvojena je Deklaracija o proširenju koje će obuhvatiti Albaniju, Bosnu i Hercegovinu, Moldaviju, Srbiju, Crnu Goru i UNMIK u ime Kosova. Novi Sporazum je potписан 19. decembra 2006. g. na Samitu premijera jugoistočne Evrope u Bukureštu.

pitanju poljoprivreda.

CEFTA koja ima karakter multi-lateralnog sporazuma, upravo ima za cilj da zamijeni taj labyrin sporazuma i olakša njihovu primjenu.

Takođe, osnovni ciljevi zamjene mreže bilateralnih sporazuma o slobodnoj trgovini jedinstvenim sporazumom su povećanje obima međunarodne trgovine i direktnih stranih investicija, dalja liberalizacija i olakšavanje trgovine, povećanje stepena harmonizacije i transparentnosti... Projekcija je da će CEFTA ojačati regionalnu saradnju, povećati zapošljenost, olakšati vladama administriranje trgovine i trgovinskih režima, obezbijediti efikasan mehanizam rješavanja trgovinskih sporova između ugovornih strana, doprinijeti daljem razvoju odnosa svake potpisnice sa EU, te da će voditi punoj integraciji u sistem međunarodne trgovine.

U odnosu na prvobitni sporazum CEFTA iz 1992. godine, inovirana CEFTA 2006 je modernizovana dodavanjem novih odredbi o harmonizaciji pravila i propisa, boljem rješavanju sporova između potpisnica, trgovini uslugama i zaštiti intelektualne svojine.

CEFTA 2006 je stupila na snagu 26. jula u Crnoj Gori, Albaniji, Makedoniji, Moldaviji i Kosovu, a očekuje se da će do kraja septembra taj

Milan Marković

Sporazum ratifikovati Srbiji i BiH.

Odmah po stupanju na snagu ovog Sporazuma, potpredsjednik Udruženja poljoprivrednih proizvođača **Dragoljub Nenezić** naveo je da najveća opasnost od otvorenog tržišta prijeti proizvodnji povrća, posebno krompira i industriji mljeka koja se direktno subvencionije u zemljama regionala.

"Proizvođači mljeka, na primer, u Srbiji dobijaju sirovinu po cijeni 20% nižoj od osnovne, a razliku nadoknađuje država", kazao je Nenezić.

Prema njegovim riječima, ova industrija u Crnoj Gori je i do sada bila ugrožena nelojalnom konkure-

ncijom, a nakon stupanja na snagu CEFTA sporazuma konkurenčiji koja nije iz Crne Gore će biti mnogo lakše doći do crnogorskog tržišta.

Međutim, Marković navodi da je ta bojazan posljedica neinformisanosti jer su se potpisnice CEFTTE obavezale da neće davati izvozne subvencije (kao što je slučaj sa mljekom u Srbiji na što se već godinama žale crnogorski mljekari).

"Država, ukoliko dođe do bilo kakvih poremećaja na njenom tržištu (prema CEFTA sporazumu), ima na raspolaganu opšte i specifične mjere zaštite. Dakle, zemlje potpisnice sada imaju pravne instrumente kojima se mogu štititi od neregularnosti", pojasnio je Marković.

Sporazumom je predviđeno da će antidampinške mjere i opšte mjere zaštite sve zemlje potpisnice (pa i Crna Gora) moći primjenjivati u slučaju kada je njihovo tržište ugroženo.

Zaštitne mjere uvode se u slučaju kada se neki proizvod uveze u velikoj količini koja je dovoljna da izazove ili prijeti da izazove ozbiljnu štetu za domaće proizvođače sličnih ili direktno konkurentnih proizvoda. Ove mjere se mogu uvesti i ukoliko uvoz izazove teškoće u bilo kojem sektoru privrede, te ukoliko bi to imalo za posljedicu ozbiljan ekonomski poremećaj.

Zemlja koja je na taj način oštećena može suspendovati ovu obavezu u cijelini ili djelimično. Ona može da povuče ili izmjeni koncesije do mjere i vremena koje joj je potrebno da bi preduprijedila ili ispravila štetu. Najčešća zaštitna mjeru je ograničenje uvoza u smislu količine.

Prije pokretanja postupka za primjenu zaštitnih mjer, zemlje treba da pokušaju da riješe razlike kroz direktnе konsultacije.

Zemlja koja razmatra uvođenje zaštitnih mjer mora odmah o tome da obavijesti sve zemlje potpisnice i

GLAVNI PARTNERI SRBIJA, BIH, HRVATSKA I MAKEDONIJA

Najznačajniji izvozni proizvodi Crne Gore prema zemljama jugoistočne Evrope (u periodu 2004. – 2006.g) prema informacijama Ministarstva za ekonomski razvoj, su bili gvožđe i čelik, mineralna goriva i ulja, voće za jelo, pića, alkoholi i sirće, sirova, krupna i sitna koža. Na strani uvoza su dominirali farmaceutski proizvodi, pića, alkoholi, sirće, čelik, mineralna goriva i ulja, mljeko i proizvodi od mljeka...

Sa većinom zemalja jugoistočne Evrope, Crna Gora ima razvijenu spoljnotrgovinsku saradnju. Međutim, njen istorijski ekonomski razvoj je uticao da ostvarena saradnja bude upravo mnogo veća sa zemljama sa kojima je nekada činila jedinstven privredni sistem i jedinstveno tržište. To je osnovni razlog zašto su Srbija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska i Makedonija glavni trgovinski partneri Crnoj Gori.

zajednički komitet CEFTA-e. Komitet ispituje slučaj bez odlaganja i donosi preporuku kako bi se eliminisali problemi.

Kao važan aspekt CEFTA-e Marković je naveo da taj Sporazum, za razliku od izvoznih subvencija, ne ograničava potpisnice da podstiče domaću proizvodnju mjerama koje su u skladu sa pravilima Svjetske trgovinske organizacije (STO). Ovdje se misli na podršku investicijama u poljoprivredi, podršku ruralnom razvoju, uvođenju standarda...

On je mišljenja da država treba da pomaže i da ulaže u razvoj poljoprivrede, dodajući da su u posljednje dvije godine, nakon što je usvojena strategija razvoja poljoprivrede, eksperti MMF-a i

Svjetske banke dali pohvale na račun strukturiranja Agrobudžeta.

Ovogodišnji Agrobudžet iznosi 11,87 miliona eura, a ukupna budžetska podrška ruralnom i razvoju poljoprivrede i sela u Crnoj Gori je oko 15,2 miliona. Agrobudžet za ovo godinu je 22% veći od prošlogodišnjeg.

Međutim, u Udruženju poljoprivrednih proizvođača smatraju da će se poljoprivreda naći pred velikim iskušenjem stupanjem CEFTA-e na snagu, upravo zbog agrobudžeta i kontinuiteta ulaganja.

"Trebaće još sedam ili osam godina i ulaganje od 20 do 25 miliona eura godišnje u crnogorsku poljoprivrednu da bi se stvorio konkurentan proizvod", ocijenio je

Nenezić.

Marković kaže da će CEFTA predstavljati izazov za crnogorske proizvođače jer će im se otvoriti nova tržišta. Ukoliko žele da na njima budu prisutne, proizvođači iz Crne Gore moraju raditi na povećanju konkurentnosti svojih proizvoda.

U nekoliko navrata iz više udruženja crnogorskog privrednika (poput MBA) ocijenjeno je da je nakon CEFTA-e najveća odgovornost na menadžmentu preduzeća koji treba da potraži svoju šansu mimo granica Crne Gore.

"Vi ne možete biti ozbiljan igrač na većem tržištu ako to nijeste kući i u regionu. Uspješnim prodorom na tržišta susjeda, vi otvarate prostor za dalje i izazov je da usvojite nove standarde, povećate kvalitet proizvoda", rekao je Marković.

U knjizi posvećenoj CEFTA-i, Ministarstvo za ekonomski razvoj Vlade RCG je ocijenilo da, s obzirom da STO zabranjuje direktnе subvencije izvoza, mogućnost povećanja izvozne konkurentnosti treba tražiti u indirektnim podsticajima za poboljšanje kvaliteta, proizvoda, unaprijeđenju marketinga, dizajna, metoda plasmana... To bi u krajnjoj mjeri uticalo na porast produktivnosti, konkurentnosti, a sve bi kako rezultiralo povoljnijom spoljnotrgovinskom razmjenom.

TRŽIŠTE ALBANIJE JE SVE INTERESANTNIJE

Kada je riječ o državama sa kojima Crna Gora u okviru zajedničke države SCG nije imala potpisane sporazume o slobodnoj trgovini, mora se pomenuti da je tokom pregovora o CEFTA-i postignuta dodatna liberalizacija u trgovini sa Albanijom i Hrvatskom i to preko potpune liberalizacije za neke grupe poljoprivrednih proizvoda, pa i kroz povećavanje preferencijalnih kvota.

Moldavija, kako navode u Ministarstvu za ekonomski razvoj Vlade RCG, nije bila zainteresovana za dalju liberalizaciju postojećeg (za sada sasvim simboličnog) stepena trgovine sa Crnom Gorom.

Potpuna liberalizacija sa Albanijom i Hrvatskom je postignuta uglavnom za proizvode za koje je ranije postojao strog sistem zaštite zbog interesa poljoprivrede Srbije (žitarice i veći dio mlinskih proizvoda, šećerna repa i šećer, uljarice i ulje, izuzev maslinovog ulja).

Albanija, za razliku od Hrvatske, ima mnogo niže carinske stope od naših (najviša stopa je do 15%), što ukazuje da je tržište Albanije otvoreno za naše proizvode, navodi se u knjizi koju je Ministarstvo za ekonomski razvoj posvetilo CEFTA-i.

I pored toga, za određene proizvode dogovorene su obostrane koncesije sa nultom stopom. Jedina je razlika u tome da je Crna Gora odobrila koncesije na uvoz šargarepe, a Albanija na uvoz mahunastog povrća iz Crne Gore.

U Vladi RCG ocjenjuju da tržište Albanije može biti veoma interesantno za mnoge proizvode, kao što su vino, pivo, mljekovo i mlječni proizvodi, mesne prerađevine...

Navodi se da su sa Hrvatskom dogovorene simetrične koncesije koje su veoma važne za Crnu Goru. Ovo se tvrdi imajući u vidu da su hrvatske carine na poljoprivredne proizvode na mnogo višem nivou od naših.

Iz tog razloga tržište Hrvatske postaje polje mogućnosti za crnogorske proizvođače, a tamo su se i ranije neki crnogorski proizvodi izvozili u većim količinama (rano povrće, voće, jagnjetina i drugi proizvodi).

ŠTO VLADA CRNE GORE RADI DA ZADRŽI MLADE I OBRAZOVANE KADROVE

Obećanja najboljima, a ne samo podobnima

Dvije interesantne vijesti iz Vlade RCG ovog mjeseca – prva je da je Ministarstvo inostranih poslova objavilo odluku ministra **Milana Ročena** koji je odlučio da svim ambasadorima snizi plate za 10% i od tih ušteda formira fond za slanje mladih diplomata na višemjesečnu obuku u inostranstvo; a druga vijest je da je potpredsjednica Vlade RCG za evropske integracije prof. dr **Gordana Đurović** najavila da Vlada RCG priprema zakonske izmјene kako bi omogućila povećanje plata najspasobnijim kadrovima kroz sistem nagradivanja.

Ovakav potez Šturanovićevog kabineta motivisan je prije svega namjerom da Vlada RCG zadrži najbolje, visokoobrazovane službenike koji govore strane jezike pošto je u posljednjih nekoliko godina primjetan odliv mladih i sposobnih kadrova prema privatnim, pretežno stranim kompanijama. One su im nudile daleko bolje uslove i znatno veću platu od one koju su primali u Vladi RCG i koja prosječno iznosi oko 300 eura.

Ako ili kada se ovaj plan počne sprovoditi u djelo, Vlada najmlađe svjetske države daće samo nagovještaj da je spremna da okrene ploču i počne da kreira efikasan i fleksibilan državni aparat bez kojega se ne može zamisliti adekvatan tempo pridruživanja Evropskoj uniji. Materijalni stimulans za one koji vrijede više od ostalih i one koji se ističu i koji imaju dovoljno vremena da se stalno usavršavaju je samo prvi korak. Drugi i podjednako važan je nepristrasna selekcija kadrova bez favorizovanja onih koji su članovi ili "simpatizeri" vladajućih stranaka.

Okvirni plan Vlade RCG je da se svakom ministru, odnosno starješini državnog organa, stavi na raspolaganje dodatnih nekoliko hiljada eura od kojih će on, prema zaslugama, na kraju mjeseca (uz redovnu platu) nagraditi one kadrove koji se pokažu kao najstručniji i najagilniji

Iako je Uprava za kadrove formirana upravo da bi posao dobili oni koji imaju najbolje reference, i dalje ostaje sumnja da se u značajnom procentu "posao" na kraju završava partijskim kanalima. Vjerovatno se zato u svim izveštajima Evropske komisije o Crnoj Gori, u kojima se kao glavna mana pomije nedostatak administrativnih kapaciteta, naglašava da državna uprava mora biti depolitizovana.

Za sada, okvirni plan Vlade RCG

Sa sjednice Vlade RCG

(prema nezvaničnim informacijama) je da se svakom ministru, odnosno starješini državnog organa, stavi na raspolaganje dodatnih

Materijalni stimulans za one koji vrijede više od ostalih i one koji se ističu i koji imaju dovoljno vremena da se stalno usavršavaju je samo prvi korak. Drugi i podjednako važan je nepristrasna selekcija kadrova bez favorizovanja onih koji su članovi ili "simpatizeri" vladajućih stranaka

nekoliko hiljada eura od kojih će on, prema zaslugama, na kraju mjeseca (uz redovnu platu) nagraditi one kadrove koji se pokažu kao najstručniji i najagilniji.

U Šturanovićevom kabinetu su svjesni da je to vjerovatno najefikasniji način da Vladine stručne službe, posebno one koje se bave složenim poslovima procesa pristupanja Evropskoj uniji, zadrže pod svoje okrilje kadrove koji mogu da se nose sa tim

izazovima.

Potpredsjednica Đurović potvrđuje da su u toku izmjene zakonskih propisa i tvrdi da će one uskoro biti na dnevnom redu Vlade RCG. Ona ističe da su ljudi najvažniji resurs i da ih treba adekvatno nagraditi.

"O tome moramo povesti više računa u narednom periodu, posebno imajući u vidu zahtjevnu evropsku agendu koja predstoji", naglašava Đurović.

Ipak, ona dodaje da su transferi kadrova svakodnevica u svim zemljama iz okruženja, da Vlada RCG živi sa tim i u njenim institucijama, ali da nastavlja da se bori da dobri kadrovi ostanu da rade u Vladi RCG.

"To nije baš jednostavno. Mladi čovjek, pripravnik, voli da se bavi evropskim integracijama. On radi kreativan posao, putuje, otvaraju mu se evropske institucije, dolaze i upoznaje važne goste iz inostranstva, pohađa mnoge seminare i svakim danom njegovo znanje raste. Interesantno mu je i lijepo. Međutim, mnogi već poslije godinu ili dvije dana (okuraženi solidnim investicijama koje je sistem uložio u njih) požele veći materijalni stimulans. Neki odu. To je prirodno i dosta često", kaže Đurović.

Upravo je iz Sekretarijata za evropske integracije (koji je pod njenom nadležnošću)

i njenog kabineta u posljednjih pola godine otišlo je nekoliko ljudi. Iako su imali priliku da se redovno srijeću i pregovaraju sa zvaničnicima Evropske komisije, odlučili su da prihvate nove poslove kako bi se obezbijedili normalne uslove života.

U neformalnim razgovorima, doskorašnji visoko rangirani službenici Vlade RCG nepristojno niska primanja ističu kao glavni razlog što su napustili državnu službu. Oni upozoravaju da putevi u inostranstvo, koji opet ne zapadaju sve i koji nijesu baš česti, te propratne dnevnice nikako ne mogu biti dovoljan stimulans. Uz to, ističu da je upravo najveći teret u državnoj administraciji na onima koji su i najspasobniji.

I zaista, kuda ide državni aparat ako će Vlada RCG nastaviti da toleriše uzne-mirujuću praksu da 30% službenika radi za dvoje ili troje, a 70% daje zanemarljivo mali doprinos. Dok se to ne promijeni, crnogorska državna uprava teško da će izbjegći zabrinjavajuće ocjene u izvještajima EK. Nije sporno da je to proces koji može trajati dugo, makar dok neki službenici ne ispune uslove za penzije. Samo što neko mora pokrenuti proces.

N. RUDOVIĆ

BOŽIDAR ĐELIĆ, POTPREDSJEDNIK VLADE SRBIJE

Treba zajednički da pregovaramo sa EU

foto VJESTI

Božidar Đelić

Potpredsjednik Vlade Srbije g. Božidar Đelić je u razgovoru za EIC Bilten ocijenio da je jasna poruka Evropske unije koja zemlje zapadnog Balkana na putu evropske integracije vidi kao paket, a stoga je i njegova namjera i poruka da Srbija i Crna Gora treba blisko da saraduju na putu ka Uniji.

- Na što mislite kada pominjete saradnju u oblasti evropske integracije?

Mi ćemo vrlo brzo doći do nivoa do kojeg je stigla Crna Gora. Idemo ka zaključivanju našeg Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) najkasnije do oktobra. Jasna je poruka Unije koja nas vidi kao paket u evropskim integracijama. Ja sam predočio kolegama iz Crne Gore da smo uočili da je EU u njihovim pregovorima na nekoliko tehničkih mjeseta pristala na određene ustupke koji možda nisu bili od posebnog interesa za

Crnu Goru, a danas se pojavljuju kao presedan i prave problem našoj pregovaračkoj poziciji.

- Na primjer?

Pojedini ustupci koji se tiču liberalizacije u domenu javnih preduzeća, pitanja koja se tiču poljoprivrednih proizvoda... Hoću da kažem da, kao što postoji međusobna koordinacija među zemljama EU u pregovorima, u interesu je i Srbije i Crne Gore (pa i BiH i drugih zemalja) da postoji neformalna koordinacija naših pregovaračkih pozicija. Tako ćemo biti snažniji.

Već je spreman nacrt Memoranduma o saradnji između naših kancelarija za pridruživanje EU.

- Sto je suština tog Memoranduma?

Recimo da postoji mogućnost zajedničkog plaćanja prevoda evropskih propisa jer je to ogroman i jako skup posao. Možemo razmijeniti stručnjake i iskustva u mnogim izuzetno složenim tehničkim poslovima, možemo u mnogo čemu saradivati tokom pregovora, a da ni na koji način pregovaračka pozicija Srbije ne utiče na pregovaračku poziciju Crne Gore i obratno.

Važno je da znamo da na nas po svemu sudeći Evropa gleda u paketu. To ne znači da će svaki naš korak biti usaglašen, ali je važno da razmjenjujemo iskustva, da vidimo dokle smo stigli tako da ni na koji način jedna strana ne ugrozi drugu.

Sjetite se koliko puta su neki Crnogorci govorili da ih Srbija koči na putu ka EU. Sada niko više ne koči nikoga, ali je činjenica da nas EU ipak gleda kao da smo zajedno.

- Hoćete da kažete da se u očima EU Crna Gora i Srbija nijesu "razvele"?

Nijesmo se "razveli" niti će nam dati da se "razvedemo" u potpunosti. Što da vam kažem...

- Zašto mislite da nam neće dati?

Nije da nam neće dati, ne treba to tako tvrdo postaviti, samo želim da kažem da na ovom nivou razvoja neće Srbija kočiti Crnu Goru niti će Crna Gora kočiti Srbiju. Tu je svako gazda u svom dvorištu, ali realnost međunarodnog ekonomskog života je da u regionalnoj saradnji teško jedan može napredovati ukoliko drugom ne ide dobro. Tako da je u našem dobrom interesu da razmjenjujemo iskustva i da pomažemo jedni drugima.

- A kako procjenjujete evropsku perspektivu Crne Gore i Srbije i što mislite da su prednosti, a što mane dvije države na putu ka EU?

Što se tiče Srbije, treba primijetiti da je EU saglasna sa našim stavom da se pitanje rješavanja statusa Kosova ni na koji način ne treba vezivati sa našim napretkom prema Evropi. Drugim riječima, rješavanje Kosova neće uticati na evropski status Srbije. Međutim, jasno je da je pred nama još jedan veliki tehnički posao. Dobili smo velike pohvale kao pregovaračka ekipa, ali sa druge strane imamo nekoliko ozbiljnih tema sa Evropom koji se tiču poljoprivrede. Ovo kažem jer imam na umu da je poljoprivreda Srbije po prvi put prošle godine napravila suficit od nekih 60 miliona eura sa EU i taj trend će se nastaviti. Takođe, imamo na umu da je pred nama pro-

NE TREBA DA CRNA GORA ČEKA NA SRBIJU, ALI...

- Kada govorite da nas EU posmatra u paketu, znači li to da procjenjujete da zemlje zapadnog Balkana neće eventualno ulaziti u EU pojedinačno shodno svom napretku i zaslugama, nego će čekati jedne na druge?

Izuzetno visoko pozicionirani diplomata iz jedne od ključnih zemalja EU mi je rekao da bi oni radije vidjeli onu ex Jugoslaviju kao članicu, pa da sve ove naše probleme i razmirice ne moraju oni da rješavaju. Svi bi oni radije vidjeli jednu zemlju od 24 miliona stanovnika kao članicu, nego da se nose sa svim ovim našim republikama, tako da to jeste činjenica.

To istovremeno za njih znači mnogo zemalja sa pravima glasa, sa nekim pretenzijama za specijalne programe, a to komplikuje malo tu evropsku sliku. Tako da je paket real politika. Naravno da svaka država odgovara za sopstvene performanse, kada govorimo o zemljama zapadnog Balkana, mi smo sebi mnogo važni, ali kada se pogledamo na mapu vidimo da smo stvarno veoma mali zalogaj. Tako da one administrativne političke komplikacije koje dolaze sa svakim daljim proširenjem EU, sama EU želi da izbjegne i pojednostavi. Isto tako, jasno se vidi i da proširenje nije više popularno u EU kao što je bilo prije i samim tim ono politički košta zemlje članice. Da ne bi svake godine imali tu priliku da objašnjavaju njihovom biračkom tijelu zašto sad treba ova zemlja da uđe, pa zašto sad ona, mnogo im je bolje da se prošire odjednom na zemlje ex Jugoslavije.

Želim da kažem da niti Crna Gora niti Srbija ne treba da čekaju jedna na drugu, ali ona hladna real politika EU je da, ako su deset zemalja primili 2004. godine, a onda dvije 2007.godine. Možda će samo Hrvatska biti izuzetak zbog toga što je ona po svim objektima i mjerilima trebala da bude u istom paketu kao Bugarska i Rumunija. Tendencija je da druge zemlje zapadnog Balkana uđu u paketu u EU tamo negdje između 2012. godine i 2014. godine.

Da li će sve zemlje zapadnog Balkana ući – to je pitanje. Pitanje je za Albaniju, pitanje je i za neke druge, ali ja mogu garantovati da će Srbija biti spremna za ulazak 2011. godine.

ces privatizacije javnih preduzeća.

Treća stvar koju bih još izdvojio, koja je velika šansa ali i veliki izazov, je da je Srbija sebi zacrtala da u roku od dvije godine dođe na tzv. bijelu Shengen listu. A to iziskuje ogroman napor u domenu unutrašnjih poslova, borbe protiv korupcije i kriminala, uvođenje modernih putnih isprava, integrisano upravljanje granicom, uključivanje u tehnološki aspekt Shengenske liste...

To je nekoliko izazova. U ovom momentu postoje veoma decidni dokazi da Srbija saraduje sa Haškim tribunalom, rejting Srbije je značajno porastao, naše akcije su porasle, mi ponovo idemo ubrzano ka EU i ne vidim šta bi moglo da

zaustavi taj naš pohod. U posljednjih četiri godine, Srbija je primała više od milijardu dolara stranih investicija, prošle godine to je čak bila cifra od 4,5 milijarde. Radi se o rekordu u istoriji Srbije, a to ima efekta na način na koji se posluje u Srbiji, tako da je naša zemlja svake godine sve više magnet za investitore u jugoistočnoj Evropi.

● A što mislite o Crnoj Gori?

Tu ću biti oprezniji pošto mislim da je ipak na Crnogorcima da ocijene svoje mane, a ja bih malo više o vrlinama. Vrlina je da imate političku stabilnost koja se možda ne sviđa nekim, ali to je dobro. Pokazali ste riješenost da uprkos teškoćama uđete u privatizaciju, turizam je počeo da privlači ozbil-

jan kapital za ozbiljne projekte, tako da to je nešto što će imati ozbiljan efekat. Kako neko reče, nikada nije bilo više novca u Crnoj Gori, nikada se više nije gradilo... što se tiče mana, htio bih da kažem da bi bilo bolje da se ne priča o nekim temama koje ne doprinose njenom rejtingu.

● Mislite na korupciju?

Svi Crnogorci znaju o čemu pričam, a ja sam istovremeno i državni činovnik Srbije i veliki prijatelj Crne Gore. Ja sam pola Crnogorac jer mi je majka iz Bjelopavlića i Crna Gora ima specijalno mjesto u mom srcu. A ima nas puno Crnogoraca, predsjednik Tadić je 100% Crnogorac. Tako da o Crnoj Gori pričam sa puno uvažavanja. Važno je da se želja Crne Gore da uđe u EU snažno afirmiše i pokaže kroz reformu cjelokupnog društva.

● Po Vašem mišljenju, da li je veličina Crne Gore prednost ili mana kada je u pitanju pridruživanje EU?

Sa stanovišta Crne Gore, sa izuzetkom turizma, teže je privući veoma velike investitore. Mogu vam reći da je, što se tiče duvanske industrije, jedan broj investitora odustao od privatizacije u Crnoj Gori zato što su znali da postoji velika šansa da će se razdružiti, a Srbija je ono tržište koje je njih najviše zanimalo. To je jedna strana medalje, a druga je da se neke mjere jednostavnije sprovode ako ste mali, jasnije se određuju prioriteti i veoma brzo se odlučuje jer je broj ljudi koji odlučuje manji. To je veoma važno u modernom svijetu.

Što se tiče Srbije, i mi se nadamo uspjehu. Kao što se mi u Srbiji nadamo uspjesima Crne Gore, mislim da svima u Crnoj Gori treba da bude milo što se Srbija oporavlja jer ekonomski snažna Srbija je šansa i za Crnu Goru.

N. RUDOVIĆ

Jedna banka iz Londona

Piše: Brano Mandić

ima jedno prelomno mjesto u svakoj fantastičnoj pripovijesti. Teoretičari ga nazivaju tačkom prelazaka na drugi nivo. Majstori SF-a ili nekog drugog žanra nadnaravne tematike, pokazuju se na toj tački – čitalac ne shvati kako se odjednom našao u svijetu dvoglavnih aždaha ili na vampirskom piru, budući je sve počelo u potpuno realnim okolnostima npr. kakve kancelarijske polemike.

Tako su svi koji su poreskom obavezom vezani za državu Crnu Goru, neosjetno došli u poziciju kada "jedna banka iz Londona", prebacuje novac u Prvu banku iz Nikšića.

"Jedna banka iz Londona", osim što je formulacija vladine Komisije za sprječavanje pranja novca, istovremeno je i osmerac (Jed-na ban-ka iz Lon-do-na).

Osmerac je poznat kao metar narodnih pjesama prigodničkog karaktera, među kojima se posebno ističu svadbarske i udarničke. Vidi primjer: "Tu–cam ka–men na sred sre–za" ili "Dr–ma mi se ka–ba–ni–ca".

Vlada RCG se odlučila za melodijsku formu kosačkog nadgornjavanja, starosvatovskog čosa–

Naravno da će u odjeljenju ponavljača najveći mangup biti onaj koji najviše bježi s časova. Naravno da će redar koji prijavljuje odsutne biti bubuljičavi kreten, predmet prezira prisjelih frkunica. Zato je Milo Đukanović – Duke u prednosti jer se nalazi na čelu pervertiranog sistema

"Ko je pozajmio milion i po Milu Đukanoviću?", pitaju poreski obveznici.

"Je–dna ba–nka iz Lon–do–na", sriče uglaš izvršna vlast.

Onda cijelu aferu na prozni seriozni nivo vozdižu stranke kroz kratke ironijske pasaže saopštenja

građanima čisti seks – a dobro je poznato da u krevetu mjesta ima za urlik, grčeviti vapaj, suze (i sve druge vrste izlučevina) – no nikako za kisjelo–ironični smiješak. Probajte da svom partneru/ki u najintimnijim trenucima šapnete neki aforizam. Ne ide... kao što više odista nikoga ne interesuje to more intelektualnih doskočica glede Đukanovićevog punog budelara kojima se pune dnevne novine.

Ta je priča upalila povodom dodjele mirovnih odlikovanja, ali sada smo na polju ekonomije kada je potrebno da makar jednom nezavisnom crnogorskom ekonomistu uši zapara tajnovito objašnjenje Komisije za sprječavanje pranja novca.

Da smo se neosjetno našli na "drugom nivou fikcije", govori i

Opozicioni portparoli koji kao na konkurs šalju svoja duhovita kozjerstva, oštrim sjećivom sarkazma crtaju javnosti da je Đukanović lopov. Ta saopštenja treba da budu smiješna, ali nikome više nijesu

nja, čatinskog mudrovanja. Do referendumu, to je bio deseterac – provjereni metod artikulisanja nacionalne hysterije. Kako se taj epski metar pokazao trapavim za mirnodopske iskaze, potpuno je logično da Vlada sad zbijala šale sa nama u jednoj ritmički življkoj formi.

za javnost. Opozicioni portparoli koji kao na konkurs šalju svoja duhovita kozjerstva, oštim sjećivom sarkazma crtaju javnosti da je Đukanović lopov. Ta saopštenja treba da budu smiješna, ali nikome više nijesu. Vrijeme je da priznamo da je ono što novi kapitalisti rade

činjenica da je Đukanovića počela da brani država saopštenjima nalik partijskim. Da li se to izvršni aparat i ratnoprofitterska mreža grle u poziciji pred našim očima? (Po upotrebni maštete, ta poza nas odvaja od životinja – ujedno zadovoljavači najanimalnije potrebe ljudskog stvora).

Jedna takva potreba humanog društva (a javlja se i kod nekih insekata) povezana je sa pravdom i u direktnoj je opoziciji sa državnim ustrojstvom, kao sistemom prinude. To što je prinuda devetdesetih godina hodala po ulicama očigledna, ne znači da je danas iščezla – naprotiv.

Građani su jednakoprinuđeni da žive bez sistemske zaštite države, što znači da se identikuju sa negativnim junacima. Naravno da će u odjeljenju ponavljača najveći mangup biti onaj koji najviše bježi s časova. Naravno da će redar koji prijavljuje odsutne biti bubuljičavi kretati, predmet prezira prisjelih frkunica. Zato je Milo Đukanović – Duke u prednosti jer se nalazi na čelu pervertiranog sistema.

U tom sistemu je do juče vla-

tem i valja ga provjetriti spolja. Da bi ga se demontiralo, potreban je glas s onu stranu partijskih pogodbi. Da ovo nijesu samo teoretske mudrolice, zna svaka domaćica koja je na CEDEM-ovojoj anketi zaokružila Vanju Čalović, kao što zna da prepozna osmerac kada joj ga upakuje kakav uglađeni vladin portparol.

A svi su uglađeni, mladi, samozadovoljni paraziti koji su spremni da za ludi osmerac u budvanskoj diskoteći prodaju tone nepotrebnih moralnih lekcija poput ove koja korijene ima u frustraciji jednog obrazovnog sistema daleko prije bolonjske reforme. To je bilo

koleginica. Na moju veliku žalost, morao sam da se složim – pri tome ne misleći na Buša. Sjedjeli smo pored presušenog korita Ribnice i razgovarali o ulozi novinarstva u crnogorskoj tranziciji. Bilo je pakleno teško disati pored suve rijeke (dvjesta metara od tajkunske kuće jednog tajkuna), kada se pojavila dvoglava aždaha. Zakoračila je u noć sa grafita preko puta glavnog ulaza u knjižaru i odmjerila dvoje novinara dugim vatrenim pogledom. To je bila prelomna tačka, prelazak na drugi nivo – bilo je to veće kada je Njegovo Veličanstvo trgovalo akcije banke Njegovog Brata.

Imah, ergo, ekskluzivu, ali nije sam znao što će s njom: koga bi interesovale dvorske finansijske malverzacije kada bi u novinama mogao da pročita kako po Podgorici gazaju bikefalna mitološka čudovišta?

Tja, pomislio sam i onda mi je sinulo: dužnost svakog novinara, pravnika, roditelja, sportiste, istraživača, poreskog obveznika je da svoja čudovišta i strahove zadrži za sebe. Potom hladno, precizno, protestantski, šelzijevski, bez ideje vodilje do ljubavi prema mališanima – počnu prikupljati dokaze protiv NJIH. A oni, izvinjavam se na površnom shvatanju ključnih životnih radosti, voze automobile čije felme vrijede školarine na dobrom američkom univerzitetu. To su neprijatelji i nema niti jedne borbe osim socijalne. Pošto smo puške poslali u Avganistan, ostaje gandjevski metod. Problem je što fali jedan osrednji Mahatma da kolektivni kukavičluk i malodušno slijeganje ramenima predstavi kao lokalni način mirnog bunda. Jer, mi se bunimo, zar ne?

Recite da je tako – da će se voda čistija vratiti u Ribnicu – kao što se novac vraća u Prvu Banku Bratovu.

Autor je novinar dnevnog lista "Vijesti"

Onda mi je sinulo: dužnost svakog novinara, pravnika, roditelja, sportiste, istraživača, poreskog obveznika je da svoja čudovišta i strahove zadrži za sebe. Potom hladno, precizno, protestantski, šelzijevski, bez ideje vodilje do ljubavi prema mališanima – počnu prikupljati dokaze protiv NJIH

dao strah od nacionalne emancipacije, a danas od ekonomskog prosperiteta i građanske inicijative.

Dok se rečeno klupko kotrlja u političkoj arenici, nikad se razmotati neće. **Rolan Bart** je lijepo primijetio da je politička naracija "sadistička i desadovska" – nedogledna igra šuge po beskrajnom polju interpretacija. Zato nije efektno kada **Nebojša Medojević** kaže ono što bi i poneki nestramački stručnjak u zemlji mogao. Medovu priču steže obruč političke logike, a to je zatvoren sis-

davno kada su san o modelu skandinavskog socijalizma prekinule Đukanovićeve i Marovićeve političke (ha)ubice.

Nije to problem samo u Crnoj Gori, pa i sama Amerika ne može da izade na kraj sa **Bush**-ovim ludostima jer se omladinci i omladinke više interesuju koliko je smršala, (ako je smršala) **Lindsay Lohan**, i da li je trudna (ako je zaista trudna) **Britney Spears**.

"Tako je passe napadati Busha", procijedila je neko veće draga

DO KOG NIVOA SE STIGLO SA ISPUNJENJEM ZAHTJEVA ZA REGIONALNOM SARADNJOM DRŽAVA ZAPADNOG BALKANA ČETIRI GODINE NAKON USVAJANJA SOLUNSKE AGENDE

Piše: Maja Vujašković

Moderna evropska retorika podrazumijeva da političari koji pretenduju da budu demokratske orijentacije makar verbalno moraju biti pobornici svake vrste saradnje. To je na Balkanu naročito popularno, posebno pod stalnim pritiskom Unije da

Dok na nivou institucija i ljudi koji se bave tehničkim pitanjima integracija postoji volja za saradnjom, kada dodje na red institucionalizacija i formalizacija te saradnje za koju je neosporno potrebna politička volja, tu stvari ne idu bas glatko. Stari strahovi ili možda ugađanje određenim slojevima javnog mnjenja izazu na površinu

moramo saradivati jedni sa drugima, jer je to za sve najbolji put ka članstvu. Međutim, dok na nivou institucija i ljudi koji se bave tehničkim pitanjima integracija postoji volja za saradnjom, kada dodje na red institucionalizacija i formalizacija te saradnje za koju je neosporno potrebna politička volja, tu stvari ne idu bas glatko. Stari strahovi ili možda ugađanje određenim slojevima javnog mnjenja izazu na površinu, te Hrvati neće ni da čuju da pričekaju ostale, a nijesu pretjerano voljni ni da dijele svoje znanje i prevode. Makedonija se godinama muči sa datumom otpočinjanja pregovora o članstvu, čekanje na Srbiju i Mladića takođe nije popularno, a mnogi (uprkos ubjeđivanju evropskih

Ko kome (ne) vjeruje na Balkanu

zvaničnika) ne vjeruju da pitanje rješavanja konačnog statusa Kosova i evropski put Srbije nijesu povezani. Tako, makar spolja, sve više liči na trku da oslanjajući se isključivo na svoja dostignuća što prije stigne do Unije, nego na nevoljnost da se sarađuje sa susjedima.

Prilikom skorašnjeg susreta crnogorskog i srpskog vicepremijera, **Gordane Đurović i Božidara Đelića**, inicirana je interesantna ideja o budućoj saradnji zemalja regiona na poslovima evropskih integracija, koja će biti detaljnije razmatrana u okviru oktobarske konferencije koja će se održati u Crnoj Gori. Ta saradnja je prevašodno zamišljena kao podjela tehničkih poslova između Hrvatske, Makedonije, Crne Gore, Bosne i Hercegovine i Albanije koje bi kasnije

spoljno političkih odnosa. Mediji su ovu inicijativu krstili kao inicijativu za stvaranje zapadno – balkanske grupe, i iako je riječ o zaista korisnoj ideji koja u svojoj suštini ima razmjenu eksperijete, uštedu troškova i vremena, reakcije širom regiona su u najboljem slučaju bile umjerenog pozitivne, kao da se neko stidi spremnosti na saradnju. To ne ohrabruje, obzirom da je za uspjeh bilo koje inicijative ovog tipa potrebna politička volja i prosto spremnost za kreiranje nekog regionalnog identiteta u procesu približavanja Uniji.

Problem u regionalnom pristupu integracijama je činjenica da su zemlje zapadnog Balkana na različitim nivoima kad su u pitanju njihovi ugovorni odnosi sa Unijom, te postoji strah da neke zemlje ne bi bile dobitnici ukoliko bi se Unija opet odlučila na "paket aranžman". Međutim, uz svojavačavanje prednosti koju u ovom smislu ima Hrvatska, ostale zemlje ipak su još uvijek dovoljno daleko od članstva, da bi bilo nezahvalno prognozirati ko bi koga čekao. Podsetimo se da je Slovenija poslednja "uhvatila voz" za posljednje proširenje, a da je neposredno pred 2004. godinu od strane Evropske komisije bila ocijenjena kao jedna od država najspremnijih za preuzimanje obaveza članstva.

S druge strane, Evropska unija je od samog početka jako podržavala

razmjennjivale učinjeno. Ideja podsjeća na stvaranje Višegradske grupe u okviru koje su zemlje centralne Evrope – Češka, Slovačka, Mađarska i Poljska sarađivale na pitanjima bezbjednosnih i

KAD SE SARAĐUJE, UNIJA NE ŠTEDI

Sve regionalne inicijative imaju snažnu podršku Unije. To potvrđuje i činjenica da je za projekte iz regionalne komponente CARDS-a, za period od 2000–2006.godine, opredjeljeno preko 220 miliona eura. Evropski komesar za proširenje **Olli Rehn** je više puta izrazio snažnu podršku stvaranju regionalnih veza i istakao da je takva saradnja neophodna bez obzira na razlike u stepenu integracije pojedine zemlje, te da je to jedini put ka prosperitetu i stabilnosti regiona, kao i da će to biti važan kriterijum na evropskom putu zapadnog Balkana. Tako da nema razloga za nelagodu sa početka priče. Pitanje je političke zrelosti sarađivati sa susjedima. Time se šalje i najbolja poruka da smo spremni i na saradnju sa širim poljem država što nas jednog dana i očekuje.

svaku vrstu regionalne saradnje želeći da pomogne državama regiona da obnove stare veze, prevaziđu nepovjerenje stvoreno tokom 90-tih godina i da se na poznatom terenu nauče saradnji koja je neophodna za funkcijonisanje EU. Regionalna saradnja je i zahtjev unešen u Sporazume o stabilizaciji i pridruživanju, a jedan je od glavnih ciljeva definisanih Solunskom agendom, usvojenom na samitu EU i zemalja zapadnog Balkana, juna 2003. godine. Tada su kao prioritetne oblasti za saradnju navedene: ostvarivanje slobodne trgovine u regionu, slobode kretnanja lica, stvaranje regionalnog tržišta električne energije i gasa, razvoj saobraćajne, energetske i telekomunikacione infrastrukture, saradnja u oblasti zaštite životne sredine, prekogranična i parlamentarna saradnja i mnoge druge.

Što se tiče političke dimenzije regionalne saradnje, jasno je da je ona neophodna za postizanje stabilnosti, dobrosusjedskih odnosa i pomirenja među državama zapadnog Balkana. Bez nje nema ni prevazilaženja nacionalizma i netolerancije ni postizanja kvalitetnog političkog dijaloga. Iskrena politička volja i posvećenost zemalja regiona postizanju konsenzusa i izgradnji povjerenja preduslov je i saradnji u oblasti ekonomije, infrastrukture, pravde i unutrašnjih poslova. U vezi sa ovim je i povratak izbjeglica i interno raseljenih lica što predstavlja indikator stepena etničkog pomirenja i demokratske zrelosti političkih elita na ovim prostorima. Iako je ostvaren značajan napredak u ovim oblastima, postoje još brojna

otvorena pitanja u regionu, naročito kad je povratak izbjeglica u pitanju.

Kada je u pitanju regionalna saradnja u oblasti ekonomije, ona je potrebna za ostvarivanje ekonomskog rasta i razvoja regiona i kreiranje novih radnih mjesti. Imajući u vidu veličinu zemalja zapadnog Balkana kao limitirajući faktor za privlačenje stranih direktnih investicija, zajednički rad na kreiranju povoljne poslovne klime nameće se kao logično rješenje. Za ostvarivanje ovog cilja potrebno je i poboljšanje infrastrukture i reforma institucija. Može se reći da su države

koje EU snažno podržava.

Što se tiče bezbjednosne dimenzije regionalne saradnje, to je pitanje visoko na listi prioriteta EU jer se jedino zajedničkim pristupom mogu tretirati pitanja kakva su organizovani kriminal i korupcija, ilegalna migracija... Napor da se očuva stabilnost i razvoj regiona koji je u direktnoj vezi sa stabilnošću cijelog kontinenta, mogu biti uspješni jedino ako države razviju zajednički odgovor na bezbjednosne izazove. U saradnji sa EU, zajedničkim snagama moraju se boriti protiv korupcije, organizovanog kriminala, kriju-

EU je od samog početka jako podržavala svaku vrstu regionalne saradnje želeći da pomogne državama regiona da obnove stare veze, prevaziđu nepovjerenje stvoreno tokom 90-tih godina i da se na poznatom terenu nauče saradnji koja je neophodna za funkcijonisanje Unije

zapadnog Balkana najviše postigle u saradnji u oblasti ekonomije (potpisivanjem CEFTE 2006.godine) čija će puna i efikasna primjena biti kruna liberalizacije trgovine u regionu. Izvještan napredak ostvaren je i u oblasti obnove putne infrastrukture i formiranju regionalnog tržišta energije, koji bi, zasnovan na evropskim standardima, transparentnim pravilima i međusobnom povjerenju, u budućnosti trebao da obezbjedi optimalan razvoj energetskog sektora. Zemlje regiona će u budućnosti morati više da saraduju i u oblasti zaštite životne sredine, nauke, informacionih i komunikacionih tehnologija i statistike, te inicijativama

mčarenja, trafikinga ljudima, trgovine drogom i oružjem i svega onog što sprječava ekonomski rast, podriva vladavinu prava i stabilnost u regionu. Države zapadnog Balkana danas mnogo bolje sarađuju na ovom planu u odnosu na prethodni period, međutim, imajući u vidu da u regionu još uvijek postoje otvorena bezbjednosna pitanja, ta saradnja i na institucionalnom nivou mora biti mnogo jača.

Autorka završava postdiplomske evropske studije na Fakultetu političkih nauka u Beogradu i saradnica je CCO-a. Pohađala je III generaciju Škole evropskih integracija

NAJČEŠĆE POSTAVLJANA PITANJA U VEZI SA SPORAZUMOM O STABILIZACIJI I PRIDRUŽIVANJU

Obavezujući katalizator promjena

Nesnalaženje najšire javnosti u zemljama zapadnog Balkana u oblasti evropske integracije, ali i dijela političara koji postepeno ulaze u potpuno novu sferu, bila je povod Evropskoj komisiji da pripremi odgovore na najčešće postavljana pitanja o tome što je zapravo Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) – prvi značajniji korak na putu ka eventualnom članstvu u Uniji. Pred nama su najvažnija:

- Zašto nam je potreban Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju?

Evropska integracija zapadnog Balkana je krajnji cilj Procesa stabilizacije i pridruživanja, osnovnog instrumenta spoljne politike EU u ovom regionu. Glavni element PSP-a je zaključivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) koji predstavlja dalekosežnu ugovornu vezu između EU i svake od zemalja zapadnog Balkana i definije međusobna prava i odgovornosti.

SSP je u neku ruku i simbol evropske orientacije za koju su se zemlje zapadnog Balkana odlučile, kao i perspektive članstva koju im je ponudila EU.

SSP je obavezujući ugovor čiji je cilj da bude katalizator promjena. Puna primjena obaveza iz SSP-a je za svaku od zemalja potpisnica iz regionala prekretnica ka integraciji u EU. SSP je instrument koji prati zemlje regionala tokom čitavog puta do pristupanja EU – u skladu sa odlukama Solunskog smita, između SSP-a i pristupanja EU ne smije biti nikakvih prelaznih ugovora.

- Što podrazumijeva Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju?

SSP-om se uspostavlja zona slobodne trgovine između određene države i EU za sve industrijske proizvode i većinu poljoprivrednih proizvoda. U početku su ugovorne klauzule asimetrične i idu u korist zemlje potpisnice iz regionala zapadnog Balkana. To u suštini znači da EU toj

Sa jedne od pregovaračkih sesija

zemlji odobrava ograničen bescarinski pristup zajedničkom tržištu Evropske unije za gotovo sve proizvode, dok je ta zemlja obavezna da sa svoje strane odmah ukine jedan broj tarifa za industrijske i poljoprivredne proizvode, dok se ostale ukidaju postepeno tokom nekoliko godina. Dok se carinske stope na poljoprivredne proizvode smanjuju, određene kvote se mogu zadržati za posebno osjetljive proizvode.

SSP predstavlja i formalni okvir za usklajivanje pravne i ekonomske regulative zemalja zapadnog Balkana sa EU i za blisku saradnju sa EU u oblastima od velikog značaja za unutrašnje tržište. SSP sadrži unaprijed ugovorenu listu prioriteta koja pomaže EU da sarađuje sa svakom od zemalja regionala kako bi ih približila standardima koji vladaju u EU. Osnovni fokus SSP-a su demokratski principi i ključni činioци zajedničkog tržišta EU. Njegova osnova je u obavezi zemalja regionala da rade na proširenju političkih i ekonomskih sloboda. Kao uvod u način funkcionisanja unutrašnjeg tržišta EU, SSP je i najbolja priprema za buduće

članstvo.

SSP podstiče aktivan razvoj regionalne saradnje među zemljama zapadnog Balkana uz podršku EU. Stvarajući intenzivnije odnose između EU i zemalja regionala, SSP doprinosi njihovom približavanju i međusobnom razumijevanju.

SSP definije strukturu odnosa između EU i zemalja zapadnog Balkana uspostavljajući blisku saradnju unutar širokog spektra različitih politika (uključujući i unutrašnje poslove i sudstvo), koja se zasniva na reciprocitetu i od koje obje strane imaju znatne koristi.

EU sa svoje strane preuzima obavezu da pruži svu podršku u sprovođenju reformi i da u tom cilju upotrijebi sve raspoložive instrumente saradnje, kao i tehničku, finansijsku i ekonomsku pomoć.

- Koje oblasti pokriva Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju?

SSP je izrađen po uzoru na Evropske ugovore koje su sa EU zaključivale zemlje centralne i istočne Evrope, ali sadrži i specifične odredbe, poput obaveze regionalne saradnje i klauzula

u oblasti unutrašnjih poslova i sudstva.

Svaki SSP pokriva istovjetne osnovne oblasti, dok se neki aspekti mogu mijenjati kako bi se prilagodili specifičnostima zemlje potpisnice. Oblasti od posebnog značaja koje pokriva SSP jesu:

- Uspostavljanje političkog dijaloga,
- Promocija regionalne saradnje,
- Uspostavljanje zone slobodne trgovine između zemlje potpisnice i EU,
- Obostrane koncesije u pogledu "četiri slobode": kretanja radnika, kapitala, roba i usluga,
- Harmonizacija zakonodavstva zemlje potpisnice sa zakonima Zajednice, uključujući i precizna pravila u oblasti konkurenkcije, prava intelektualne svojine i javnih nabavki,
- Obimna saradnja u svim oblastim politika EU, uključujući unutrašnje poslove i sudstvo.

● Koji su ciljevi Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju?

Cilj je da se pruži institucionalizovan okvir za razvoj političkog dijaloga. Politički dijalog između EU i zemalja zapadnog Balkana je uveliko u toku, a poseban je podsticaj dobio na samitu u Solunu 2003. godine. SSP je okvir koji pomaže razvoj političkih odnosa između EU i zemalja regionala. Time se podstiče izjednačavanje videnja sigurnosti i stabilnosti u Evropi i doprinosi harmonizaciji pozicija u odnosu na pitanja od međunarodne važnosti. Politički dijalog sa EU će takođe pomoći zemljama da se u potpunosti integrišu u zajednicu demokratskih država. EU je voljna da pruži svu podršku zemljama zapadnog Balkana u njihovim naporima da razviju međusobnu ekonomsku i međunarodnu saradnju.

Cilj SSP-a je i da podrži napore zemalja zapadnog Balkana da postanu funkcionalne tržišne ekonomije. To se postiže dijelom kroz postepenu harmonizaciju zakonodavstava zemalja regionala sa zakonima evropske Zajednice, pogotovo u osnovnim oblastima od važnosti za zajedničko tržište EU. Zemlje zapadnog Balkana već uživaju autonomne tržišne mjere, jednostrane povlastice od strane EU koje ova može povući. SSP pretvara ovu

vezu u ugovorni odnos kojim se zahtjeva da se tržišta zemalja zapadnog Balkana postepeno otvaraju i da se istovremeno uspostavlja pravna stabilnost. Cilj je da se postepeno razvije potpuna zona slobodne trgovine između EU i zemalja zapadnog Balkana.

Time se unaprjeđuje razvoj trgovine i investicija koje su od ključne važnosti za ekonomsko preuređenje i modernizaciju. Decembra 2006. godine, novi ugovor o zoni slobodne trgovine u centralnoj Evropi (CEFTA) potpisani su od strane svih zemalja regionala. Ovim ugovorom se uspostavlja regionalna zona slobodne trgovine i pojednostavljen je jedinstveni sistem pravila koji olakšavaju trgovinu sa regionom u cjelini. SSP i CEFTA zajedno čine sveobuhvatni pravni okvir za liberalizaciju trgovine koji čini zemlje regionala znatno primamljivijim za njima neophodne strane investicije, a to je dokazano i iskustvom centralno evropskih država koje su nedavno pristupile EU.

Treći cilj je SSP-a je da unaprjedi regionalnu saradnju i dobrosusjedske odnose. Kada SSP stupa na snagu, obaveza svake zemlje je da radi na što bližoj saradnji sa susjednim zemljama. Regionalna saradnja se podstiče na svim poljima.

● Kakvo je trenutno stanje i što su dalji planovi?

Dok traje proces ratifikacije SSP-a (koji je neophodan da bi on stupio na snagu), određeni djelovi sporazuma,

posebno ona poglavla koja se odnose na slobodan protok robe kao i na oblast saobraćaja, stupaju na snagu kroz Privremeni sporazum.

Trenutno su na snazi Sporazumi o stabilizaciji i pridruživanju sa Makedonijom (1. april 2004. godine) i Hrvatskom (1. februar 2005. godine). Kada SSP stupa na snagu, uspostavlja se niz novih organa: na ministarskom nivou Savjet za stabilizaciju i pridruživanje, na nivou visokih zvaničnika Komitet za stabilizaciju i pridruživanje, kao i na tehničkom nivou (potkomiteti).

Albanija je potpisala SSP juna 2006. godine, a Privremeni sporazum je stupio na snagu decembra iste godine, u isčekivanju ratifikacije SSP-a. Pregовори o SSP sa Albanijom su započeti 2003. godine i trajali su više od 3 godine. Prije potpisivanja ugovora, EU mora biti sigurna da druga zemlja potpisnica posjeduje institucije i kapacitete da ispunji sve zahtjeve sporazuma.

Tehnički pregovori oko SSP-a sa Bosnom i Hercegovinom su završeni, no formalno zaključivanje pregovora kroz parafiranje ugovora mora da sačeka da BiH postigne zadovoljavajući napredak u izvjesnim prioritetnim oblastima.

Crna Gora je parafirala SSP 15. marta 2007. godine, a njegovo potpisivanje se očekuje na jesen. U očekivanju ratifikacije SSP-a, u januaru 2008. godine će na snagu stupiti Privremeni sporazum.

Pregovori oko SSP-a sa Srbijom su započeti oktobra 2005. godine, ali su iz razloga nesaradnje sa Haškim tribunalom obustavljeni maja 2006. godine. Nakon što je ta zemlja pokazala jasne namjere da postigne punu saradnju sa Tribunalom, a to je i dokazala određenim konkretnim aktivnostima, pregovori su nastavljeni 13. juna 2007. godine. Pregovori o SSP-u se za sada ne odnose na Kosovo kojim i dalje upravljaju međunarodne snage u skladu sa rezolucijom Savjeta bezbjednosti 1244. Pravo da pregovaraju o SSP-u imaju samo države, pa je Kosovo izuzeto iz ovog procesa, s obzirom na njegov trenutni status.

Pripremili: V.Š.-N.R.

U EVROPSKOJ UNIJI DETALJNO JE REGULISANA OBLAST ZAŠTITE KONKURENCIJE, ALI TO CRNOGORSKI PRIVREDNICI JOŠ NE MORAJU DA DETALJNO IZUČAVAJU

Piše: Emil Kriještorac

Nema sumnje da su (ne)konkurentnost crnogorske privrede i spoljnotrgovinski deficit najveći problemi sa kojima se suočava Crna Gora. Posebno će taj problem biti izražen u daljem procesu evropskih integracija i pristupanju STO jer se približavamo institucijama koje su svojevremeno i osnovane na načelima konkurenčije i slobodnog tržišta. Ovaj problem je pravilno lociran i u Vladi Crne Gore, stoga je sa pravom **Gordana Đurović**, potpredsjednica Vlade, primijetila da je "...nedovoljna konkurentnost naših preduzeća najveće žarište problema, te da Crnoj Gori nedostaje 'agenda konkurentnosti' kao objedinjeni set mjera, koje treba da sprovode različiti organi".

U Agendi ekonomskih reformi 2005 – 2007. godine, kao jedan od ciljeva definisano je ostvarivanje makroekonomске stabilnosti uz snaženje faktora privrednog rasta fokusiranog na rast proizvodnje namijenjene izvozu. Da bi se ostvario pomenuti cilj, bilo je neophodno kreirati strateški model za podsticanje izvoza kojim bi se sa centralnog nivoa podstakao i povećao izvoz preduzeća iz Crne Gore. Krajem 2005. godine je i

U integracije bez konkurentnosti

urađena Strategija podsticanja izvoza koju je pripremilo Ministarstvo za ekonomске odnose sa inostranstvom i evropske integracije. Međutim, rezultati su veoma skromni, a evidentan je i porast platnobilansnog i spoljnotrgovinskog deficit-a koji je za samo pet mjeseci u ovoj godini iznosio čak 441,5 miliona eura ili 53% više nego u uporednom prošlogodišnjem periodu. Jasno je da je struktura nave-

mantna.

Sa uvođenjem eura kao zvanične monete, Crna Gora je fiksirala nominalni devizni kurs za zonu eura. Međutim, njen realni devizni kurs – prilagođen razlikama crnogorske stope inflacije u odnosu na zemlje koje koriste euro ili uopštenije, za njene trgovinske partnere se polako pomjera. Glavni izvozni proizvodi Crne Gore su aluminijum i turizam, a njeni glavni

Krajem 2005. godine je i urađena Strategija podsticanja izvoza koju je pripremilo Ministarstvo za ekonomске odnose sa inostranstvom i evropske integracije. Međutim, rezultati su veoma skromni, a evidentan je i porast platnobilansnog i spoljnotrgovinskog deficit-a koji je za samo pet mjeseci u ovoj godini iznosio čak 441,5 miliona eura ili 53% više nego u uporednom prošlogodišnjem periodu

denog deficit-a specifična i da se ne može u apsolutnom iznosu upoređivati sa deficitima drugih država, ali je nesporno da je situacija alar-

trgovinski partneri su zemlje u kojima euro predstavlja zvaničnu valutu i SAD. Njeni glavni uvozni proizvodi su nafta i naftni derivati,

NEOPHODNE IZMJENE ZAKONA

Pored odredaba koje neposredno uređuju pravo konkurenčije, i pojedine odredbe sadržane u ostalim glavama Rimskog sporazuma (posebno one koje se tiču zajedničke poreske i trgovinske politike) posredno uređuju konkurenčne odnose. Pojedine od tih odredbi bi morale biti sadržane u budućem Zakonu o spoljnotrgovinskom poslovanju ili će biti usaglašene u posebnim propisima tokom procesa stabilizacije i pridruživanja EU, dok će Crna Gora odredbe koje neposredno uređuju pravo konkurenčije morati da ugradi u Zakon o konkurenčiji. Posebno je važno usvojiti odgovarajuću terminologiju i logiku izlaganja, konsultovati tumačenja utvrđena u praksi organa EU i tako omogućiti evolutive usvajanje budućih propisa i prakse. Pri tome treba imati u vidu da, pored zaštite konkurenčije koja je detaljno regulisana propisima EU, treba predvidjeti i zaštitu od konkurenčije koja je manje detaljno uređena propisima EU pošto je sadržana u trgovačkim propisima država članica.

gorivo, farmaceutski proizvodi, električna energija, automobili i u posljednje vrijeme oprema za ugostiteljske i turističke kapacitete. Kada je riječ o uvozu, najveći trgovinski partneri Crne Gore, pored Srbije (37%), su uglavnom zemlje EU (Italija, Grčka, Kipar, Mađarska). Kada je riječ o izvozu, najveći trgovinski partneri Crne Gore su zemlje u tranziciji Srbija, Bosna i Hercegovina i Hrvatska, nakon čega slijede zemlje EU – Grčka i Italija (gdje se najviše izvozi aluminijum) zatim Njemačka, Slovenija i Velika Britanija. S obzirom da veći dio izvoza Crne Gore ide u zemlje EU i zemlje regionala, kretanje stvarnog deviznog kursa u odnosu na zonu

Posebno je za crnogorsku privredu važno znati kako je EU regulisala svoje pravo konkurenčije i kakvi su propisi koji se primjenjuju na preduzeća.

Da bi crnogorska preduzeća bila u prilici da "uđu" na međunarodno tržište i da se na njemu pozicioniraju, neophodno je da budu konkurentna, da brzo usvajaju nove tehnologije, da imaju ubrzan ciklus proizvodnje, kvalitetne proizvode, da budu fleksibilni u promjeni djelatnosti preduzeća, da poznaju druga tržišta i karakteristike njihove tražnje – konstatiše se u strateškom planu "Podsticanje konkurentnosti i izvoza" koji je uradila Direkcija za mala i srednja preduzeća

eura mogu predstavljati razuman indeks konkurentnosti Crne Gore.

"Da bi crnogorska preduzeća bila u prilici da "uđu" na međunarodno tržište i da se na njemu pozicioniraju, neophodno je da budu konkurentna, da brzo usvajaju nove tehnologije, da imaju ubrzan ciklus proizvodnje, kvalitetne proizvode, da budu fleksibilni u promjeni djelatnosti preduzeća, da poznaju druga tržišta i karakteristike njihove tražnje", konstatiše se u strateškom planu "Podsticanje konkurentnosti i izvoza" koji je uradila Direkcija za mala i srednja preduzeća.

Cilj ovog solidno urađenog dokumenta je stručna analiza kroz koju su predstavljeni postojeći problemi, te ponuđeni prijedlozi adekvatnih mjera, instrumenata i aktivnosti neophodnih za budući postupni ulazak Crne Gore na jedinstveno evropsko tržište.

Naime, pravo konkurenčije u EU je izgrađeno još u Osnivačkim ugovorima, i to na članovima 81. i 82. (nekadašnjih 85. i 86.) Rimskog sporazuma, te poluvjekovnim radom i dorađivanjem od strane Evropskog Savjeta, Komisije i Suda. Sva rješenja iz prava konkurenčije su, razumije se u nešto prilagođenijim oblicima, usvojena i od strane država članica EU, EFTA-e i država koje su prošle proces pridruženja EU. Ova pravila su tako postala pravo konkurenčije cijele Evrope, a njihovu primjenu prihvataju SAD, Kanada i Japan.

Pomenuti Rimski sporazum u svom odjeljku "Pravila konkurenčije" (član 81.) kaže: "Protivan je zajedničkom tržištu i zabranjen svaki sporazum između preduzeća, svaka odluka udruženja preduzeća i svako usaglašeno ponašanje, koje može uticati na razmjenu između država

članica i koji ima za cilj ili posljedicu da spriječi, ograniči ili izigra konkurenčiju na zajedničkom tržištu, a naročito ako se odnosi na: a) neposredno ili posredno utvrđivanje kupovnih ili prodajnih cijena, ili drugih uslova transakcije; b) ograničavanje ili kontrolu proizvodnje, isporuka, tehničkog razvoja ili ulaganja; c) podjelu tržišta ili izvora nabavki; d) primjenu različitih uslova na iste poslove sa različitim trgovačkim partnerima, stavljujući ih na taj način u nejednak konkurenčki položaj; e) uslovljavanje ugovaranja prihvatanjem dodatnih obaveza koje po svojoj prirodi ili trgovačkim običajima nemaju veze sa predmetom ugovora."

Zabранa narušavanja konkurenčije putem ekonomске moći je regulisana članom 82. Rimskog sporazuma koji kaže: "Protivna je zajedničkom tržištu i zabranjena zloupotreba dominantnog položaja na zajedničkom tržištu ili bitnom dijelu tog tržišta u mjeri u kojoj može ugroziti razmjenu između država članica..." član 82. uređuje "...strukturalne poremećaje na tržištu" koji proističu iz dominantnog položaja. Dok član 81. zabranjuje narušavanje konkurenčije putem sporazuma između nezavisnih preduzeća, član 82. teži da izbjegne stvaranje tržišnih struktura u kojima preduzeća gube nezavisnost. Radi se o snažnim, često složenim preduzećima, a najčešće o multinacionalnim korporacijama. Tako je jednom prilikom Sud u presudi Continental Can odlučio da jačanje dominantnog položaja preuzimanjem većinskog udjela u konkurenčkom preduzeću može samo po sebi predstavljati zloupotrebu dominantnog položaja, što znači da se pomenuti član 82. primjenjuje i u kontroli koncentracija.

Autor je polaznik IV generacije Škole evropskih integracija i visoki funkcijonjer Narodne stranke

Piše: Slaviša Guberinić

Svakom građaninu zapadnog Balkana ovaj naslov koji je postavljen u obliku pitanja, treba preformulisati da sadrži prizvuk imperativnog – Zašto moramo biti građani Evrope?

Za prosječnog građanina ovog regiona, to je na neki način egzistencijalno pitanje budući da je sama ideja EU nastala na određenim principima radi čijeg kršenja je Balkan plivao u krvi gotovo čitavu deceniju. Razlozi koji me opredjeljuju za ovakvo mišljenje različiti su i kreću se od kulturoloških preko pravnih, do ekonomskih. Pokušaću da ih nabrojam: Pacifizam (koji stoji u temeljima) EU je glavni razlog zbog kojeg želim biti građanin EU. Kao pripadnik generacije koja je dio svojih najkreativnijih godina provela gledajući krvoproljeće u bivšoj domovini pod međunarodnim embargom, ne mogu a da se ne zadivim sporazumom Francuske i Njemačke koji je imao za cilj eliminaciju razloga koji su bili vjekovni povod za sukobe ove dvije nacije. O pouci tog primjera ne treba mnogo govoriti. Mehanizmi pregovora koji su višedecenijskom praksom razvijeni među zemljama EU, isključuju oružani sukob, a to je

Zašto želim da budem građanin Evrope?

meni veoma važno.

Pravilima EU građanin je stavljen u prvi plan, a kao građanin Evrope bih imao mnogo bolju zaštitu nego što je imam sad. Naime, pored domaćeg zakonodavstva (koje je zaista nezavisno) i Evropskog suda za ljudska prava, građanin Evrope ima i Evropski sud pravde pred kojim može zatražiti zaštitu svojih interesa. Imajući u vidu situaciju u pravosuđu ne samo u Crnoj Gori već i u regionu, svaki drugi komentar bio bi suvišan.

Ovako stabilan pravni poredak i veoma jasna pravila čine i ekonomsku situaciju sigurnijom, tako da bih kao građanin Evrope svakako bio boljeg materijalnog statusa. Kao pri-

Jasna i striktna pravila za članove kluba zemalja EU predstavljaju još jedan momenat zbog kojeg svaki građanin Crne Gore i regionala mora stremiti ka EU. Jedna od karakteristika nosilaca vlasti u Crnoj Gori i regionala jeste neodgovornost. Ne samo u smislu korupcije, zloupotrebe funkcije u pravcu sticanja ili čuvanja privilegija, već u smislu neodgovorne manipulacije osjećanjima građana koji su u permanentnom gardu jedni prema drugima. Kao građanima Evrope, suzio bi se prostor za bilo koju vrstu manipulacije. Donosioci odluka bili pod prismotrom organa EU, pa da bi bilo koji vid neodgovornosti bio smanjen na razumno mjeru.

Kao pripadnika generacije koja je inostranstvo uglavnom gledala preko satelitskih kanala i kojoj je dobijanje vize bilo koje zemlje EU predstavljalo fizički i krajnje neizvjestan posao, najviše me fascinira činjenica da kao građanin Evrope mogu putovati iz zemlje u zemlju bez viza i bez ikakvih ograničenja

padnika generacije koja je inostranstvo uglavnom gledala preko satelitskih kanala i kojoj je dobijanje vize bilo koje zemlje EU predstavljalo fizički i krajnje neizvjesan posao, najviše me fascinira činjenica da kao građanin Evrope mogu putovati iz zemlje u zemlju bez viza i bez ikakvih ograničenja.

Nepostojanje viznih ograničenja i slobodan protok ljudi garant je bolje komunikacije među nacijama i doprinosi razmjeni ideja i mišljenja među pripradnicima različitih kultura, a to neminovno vodi njihovom zbijavanju. Ovo je možda najveće bogatstvo koje je jednako dostupno svakom građaninu Evrope.

Slobodan protok ljudi, interakcija različitosti u svakom pogledu i protok roba čine evropsko građanstvo primamljivim, a ono će neminovno blagotorno djelovati na naš mentalitet.

Za Crnu Goru kao mali sistem sa ograničenim mogućnostima i resursima, članstvo u EU predstavlja veliki ispit i izazov. Ne može se anticipirati njena budućnost kao članice EU bez sagledavanja načina upravljanja i raspolažanja pomenu-tim resursima i njihovim uklapanjem u evropski prostor.

Sadašnja politička elita ima potpuno pogrešnu percepciju o resursima države kojom upravlja. To i ne

treba da čudi kada znamo da se radi o administraciji koja je bila dio velikih birokratskih sistema – prvo SFRJ, pa onda SRJ i na kraju SCG. Zbog te svojevrsne profesionalne deformacije, oni se veoma lako odriču ključnih crnogorskih resursa. Zamjena takve administracije

Crna Gora spada u najatraktivnije zemlje Evrope. Zahvaljujući tome, Crna Gora može biti jedan od evropskih lidera u proizvodnji zdrave hrane. Turističke potencijale ne želim pominjati...

Smatram da je sjever Crne Gore zapostavljen i da Crna Gora ima

Za Crnu Goru kao mali sistem sa ograničenim mogućnostima i resursima, članstvo u EU predstavlja veliki ispit i izazov. Ne može se anticipirati njena budućnost kao članice EU bez sagledavanja načina upravljanja i raspolažanja resursima i njihovim uklapanjem u evropski prostor

novom, najvažnije je političko pitanje i preduslov je naše uspješne evropske budućnosti.

Da pojasnim na jednom primjeru: ključni resurs koji Crna Gora posjeduje, a koji ne postoji nigdje u Evropi, jeste prostor. Kao rijetko koja zemlja, imali smo (i još imamo) mogućnost da ono što je nekada bila mana, pretvorimo u svoju najveću prednost. Naime, zbog nedostatka puteva i industrijskih postrojenja ogroman dio našeg prostora je čist i nezagađen. Ako tome dodamo morskou obalu, nesporno ćemo izvući zaključak da

potencijale, koji je čine potrebnom Evropi i našu želju za članstvom u EU održivom.

Naravno, da ulazak u EU podrazumijeva ispunjenje određenih uslova. Ti uslovi se ne odnose isključivo na prostor. Ne smijemo dopustiti da samo Crna Gora bude potreba Evrope, moramo se potruditi da to budemo i mi – njeni stanovnici. Svi jest građana je ono što se neminovno mora mijenjati, a ta promjena se ne odnosi na onaj dio ličnih svojstava i uvjerenja koja se tiču identiteta. Radi se o promjeni odnosa prema okruženju kao i

prema pojedincima koji su drugaćiji od nas. To je težak posao, ali je neminovan. Odnos prema bližnjem i odgovoran odnos prema prostoru koji ispunjavamo, ali i sa okruženjem sa kojim imamo neraskidive veze su stvari koje se u Evropi podrazumijevaju. To je kulturno-istorijski obrazac ka kome moramo stremiti i koji ćemo, bar se nadam, preuzeti od evropskog društva. Uostalom, radi nedostatka elementarne kulture koja se u najvećoj mjeri stiče u porodici, počinju sva zla.

I na kraju – jedini politički i pravni okvir koji garantuje da svi Srbi, Crnogorci, Albanci, Hrvati, Bošnjaci i svi ostali žive u jednoj državi, a da pri tom ne ispalje metak jedni na druge, potegnu jatagan na komšiju ili međusobno spale kuće, jeste Evropska unija. Imajući u vidu sve što nam se događalo u prethodnoj deceniji, zar samo ovo posljednje nije dovoljan razlog da moramo biti građani Evrope!

Autor je portparol Narodne stranke i polaznik V generacije škole evropskih integracija

EVROPSKA UNIJA SE PRIPREMA ZA SLJEDEĆU RUNDU "NAPORNIH" RAZGOVORA O ENERGIJI

Evropa traga za zelenom privredom

Druga polovina 2007. već obećava nove tenzije dok se zakonodavci pripremaju da definišu budućnost energetske politike EU. Kontroverzni prijedlog Evropske komisije (EK) o liberalizaciji energetskog tržišta se očekuje u septembru, a prijedlozi za obnovljivu energiju i podjelu tereta u pogledu emisija CO₂ se očekuju do kraja godine.

Kako piše web portal *EurAktiv*, u međuvremenu se razne kancelarije unutar Evropske komisije utrkuju u pripremanju novog paketa zakonskih prijedloga kojim bi se odgovorilo na trostruki izazov: klimatske promjene, energetsku bezbjednost i sprječavanje naglog rasta cijena energije.

Javni službenici Evropske unije masovno napuštaju prijestoniku Evrope u vrijeme odmora, pa je trenutno zvanična institucionalna aktivnost EU gotovo svedena na nulu. Taj će mir najvjerojatnije biti kratkog daha, jer se kabineti komesara **Nellie Kroes** (sloboda konkurenциje) i **Andrisa Piebalgsa** (energija) spremaju da do 19. septembra predstave prijedloge direktiva kojima bi se u potpunosti liberalizovalo unutrašnje tržište gase i električne energije.

Grupa od devet zemalja članica EU (predvođenih Francuskom i Njemačkom) je 30. jula poslala pismo Komisiji u kome se zahtijeva da ovaj izvršni organ EU preispita svoje "uvjerenje" da je nezavisno vlasništvo mreža i dalekovoda – takozvano "razdvajanje" vlasništva – jedini i najbolji način da se razviju tržišta električne energije i gasa u

Evropskoj uniji.

Francuski i njemački energetski giganti su se posebno našli na meti optužbi za nekonkurentno poslovanje koje navodno proizilazi iz činjenice da su istovremeno vlasnici i dalekovoda i pogona za proizvodnju i distribuciju energije. Poslanici Evropskog parlamenta su više puta isticali neophodnost razdvajanja vlasništva.

Međutim, planovi da se stane na kraj evropskim "energetskim monopolima" naišli su na znatan otpor, ne samo od strane velikih kompanije poput RWE, EDF i E.ON, već i od strane većine zemalja članica EU. Samo Velika Britanija, Španija i Švedska podržavaju potpuno razdvajanje vlasništva.

Christopher Jones, član Piebalgs-ovog kabineta, izjavio je da je trenutan stav Komesarijata za energiju da se državama članicama ponudi mogućnost da razdvoje ili ne razdvoje vlasništvo nad strukturama za distribuciju energije, ali

pod uslovom da se upravljanje sistemom dalekovoda prepusti nezavisnom tijelu (Independent System Operator – ISO), koji bi predstavljao odbor sastavljen od članova nacionalnih energetskih resora (a njime bi predsjedavala Komisija) i bio zadužen da obezbjedi konkurentne cijene energije i ujednačenu distribuciju. ISO bi tako suštinski funkcionisao kao menadžer dijela posjeda velikih energetskih kompanija.

Prijedlog EK za okvirnu direktivu o obnovljivim izvorima energije se očekuje neposredno prije ili nakon Konferencije Ujedinjenih nacija o klimatskim promjenama koja je planirana od 3. do 14. decembra u Baliju. Tim prijedlogom će se definisati "konkretni opšti nacionalni ciljevi" koje će svaka država članica EU morati da ispunjava kako bi udio obnovljive energije u ukupnoj potrošnji u EU dostigao 20% do 2020. godine. Po procjenama Komisije, taj udio je trenutno

6.4% u čitavoj Evropi.

Kada opšti, okvirni ciljevi svake države članice budu dogovoreni, svaka od njih će moći da planira sektorske strategije za podsticanje tog cilja kroz nacionalne planove – na primjer kroz strategije o solarnoj ili hidro energiji. U svakom slučaju, zvaničnici Komisije se slažu da će utvrđivanje ovih pojedinačnih ciljeva biti težak posao. Jedna od trenutnih opcija u Komisiji je da se od svake države članice zatraži da sopstvene kapacitete obnovljive energije uveća za 13% do 2020. Ovo je prošlog mjeseca predložila Evropska asocijacija za proizvodnju energije uz pomoć vjetra (European Wind Energy Association – EWEA).

"Privlačnost tog prijedloga je u njegovoj relativnoj jednostavnosti i jednakosti u obavezama", izjavio je jedan od zvaničnika EK.

Međutim, EK i lideri EU su se na poslednjem sastanku u martu složili da Brisel mora voditi računa o "različnosti početnih pozicija i potencijala" država članica pri definisanju nacionalnih ciljeva. Nije izvjesno ni hoće li nacionalni planovi, jednom usvojeni, biti pravno obavezujući i da li će

Komisija donosi pojedinačne odluke kojima bi potvrđivala ili odbacivala svaki od tih planova.

Zemljama članicama ostaje i da same odluče o kvotama obnovljive energije za zagrijevanje i hlađenje, pri čemu će EK dostavljati okvirne "indikatore", a detalji će biti razrađeni od strane svake članice ponaosob. Članovi komiteta Evropskog parlamenta za industriju, istraživanja i energiju su najavili da

će na julskom glasanju najverovatnije podržati ovaj prijedlog.

Trgovina kvotama emisije CO₂ u EU je djelimično doživjela uspjeh u periodu od 2005. do 2007. godine, a cijene ugljenika su u sasvim pale u drugoj polovini tog perioda. No, EU se priprema za drugu rundu trgovine uvjerenja da će dosadašnja strategija borbe protiv klimatskih promjena biti najbolji način da se ograniči industrijska emisija CO₂ i promoviše energetska efikasnost.

Sa druge strane, neke od članica EU tvrde da su ograničenja na emisije ugljen-dioksida određena od strane EK previše stroga u pogledu ekonomija u razvoju, pa su pribjegle i sudskim procesima kako bi se suprotstavili odlukama Komisije.

Očekuje se da će do kraja ove godine EK predstaviti revidirani dokument o trgovini emisionim kvotama u EU za period 2008.-2012. Kako bi natjerala privredu EU da postane "zelenija", EK takođe planira da u decembru predstavi Plan strateške energetske tehnologije (Strategic Energy Technology Plan – SET) koji bi sadržao detaljan plan finansiranja istraživačkih poduhvata na polju "zelenih" tehnologija. Uglavnom, plan je zacrtan: 19. septembra Evropska komisija predstavlja treći paket direktiva o liberalizaciji energetskih tržišta, u decembru EK donosi prijedlog sveobuhvatne "okvirne direktive" o obnovljivim izvorima energije (uključujući i dopunjenu direktivu o bio gorivima), zatim reviziju potrebe za harmonizacijom nacionalnih sistema obnovljive električne energije i plan strateške energetske tehnologije.

N.R.–V.Š.

NADAJU SE BIO-GORIVU

Prvu polovicu 2007. godine su obilježile brojne konferencije, uključujući i samit na najvišem nivou kome je prisustvovao i predsjednik Brazila **Inacio Lula da Silva**, na kojima se raspravljalo o bio-gorivima. Evropska komisija, organizacije koje se zalažu za obnovljivu energiju, poljoprivredni sektor, kao i velike industrije polažu značajne nade u bio-goriva koja imaju nizak procenat ugljen-dioksida, a mogu se koristiti u saobraćaju, hemijskoj industriji i u mnoge druge svrhe. No, organizacije za zaštitu životne sredine upozoravaju na moguće negativne posljedice. Može li EU dostići zacrtani cilj prema kome bi bio-goriva predstavljala 10% od ukupne potrošnje do 2020. godine, najviše će zavisiti od brzine razvoja bio-goriva druge generacije. Očekuje se da će Komisija u decembru predstaviti i prijedlog o bio-gorivima.

PREDSTAVLJAMO MEĐUNARODNE INSTITUCIJE

Evropski sud za ljudska prava

Evropski sud za ljudska prava – ECHR (eng. European Court of Human Rights) je sudska institucija Savjeta Evrope, osnovana 1959. godine za zaštitu prava i sloboda garantovanih Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i slobodama.

Sud je postao stalna institucija zaštite ljudskih prava u Evropi 1. novembra 1998. godine, direktno dostupan svim licima kojima su povrijeđena prava zagarantovana Konvencijom. Sjedište Suda nalazi se u Strazburu, u Francuskoj.

U radu Evropskog suda za ljudska prava učestvuju sude i njihovi saradnici, a Sud ima i svoj registar. Sude i bira Parlamentarna skupština Savjeta Evrope sa liste od tri kandidata koje predlaže država članica. Sude se biraju na period od 6 godina, a broj sudeja odgovara broju članica Savjeta Evrope. Međutim, iako je predložen od svoje države, suda u Sudu ne zastupa državu u sporovima. On mora biti apsolutno nezavistan i nepristrastan u svome radu.

Organizacija, sastav i nadležnost Suda uredeni su Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i Poslovnikom Suda. Sud je podijeljen u četiri odjeljenja, a sudi u odborima od tri sude, vijećima od sedam sudeja ili kao Veliko vijeće koje se sastoji od sedamnaest sudeja. Odbori odlučuju o prihvatljivosti predstavke, vijeće o suštini spora, a Veliko vijeće o tumačenju Konvencije ili Protokola i o odlukama vijeća neusklađenim sa sudsakom praksom. Odluke se donose većinom glasova. Suda ima pravo na izdvojeno mišljenje ukoliko se u cjelini ili djelimično ne slaže sa većinskom odlukom. U slučaju da su glasovi podijeljeni, glasa se ponovo, a ako se situacija ponovi, odluku donosi predsjednik.

Postupke pred Sudom najčešće pokreću pojedinci (građani) ili nevladine organizacije tvrdeći da je država članica ugrozila ili povrijedila neko od ljudskih prava zaštićeno Konvencijom ili dodatnim protokolima. Pored pojedinca, postupak protiv države članice zbog kršenja ljudskih prava može podnijeti druga država članica. Da bi Sud uopšte mogao da se upusti u rješavanje spora, moraju se ispuniti procesni uslovi određeni samom Konvencijom. Jedan od najvažnijih uslova sastoji se u tome da onaj koji pokreće postupak mora da iscrpi sva raspoloživa pravna sredstva koja predviđa pravo države u kojoj je došlo do povrede ili ugrožavanja ljudskog prava o kojem se raspravlja, da od posljednje pravosnažne presude do aplikacije Sudu nije prošlo više od šest mjeseci, zatim da je navedena povreda prava definisana Konvencijom, itd.

Odluke Suda su obavezujuće za državu članicu, a monitoring vrši Komitet Ministara Savjeta Evrope.

Predstavke se dostavljaju na posebnom formularu koji sadrži podatke o Sudu, podnosiocu predstavke, državi koja je prekršila obavezu preuzetu Evropskom konvencijom, činjenicama i dokazima kršenja ljudskih prava. Stranka koja nije u stanju da snosi troškove postupka ima pravo na besplatnu pravnu pomoć. Besplatnu stručnu pomoć obezbjeduje Sud licu koji priloži dokaze o nedostatku finansijskih sredstava za isplatu sudske nadoknade. Stranka nezadovoljna ishodom sudske sporove, može u roku od 12 mjeseci od Vijeća zahtijevati tumačenje ili ispitivanje presude. Preispitivanje se može tražiti zbog naknadnog otkrivanja činjenica koje nisu bile poznate Sudu i stranci u vrijeme presuda, a moglo su bitno uticati na sadržaj odluke. Pravnosnažne i izvršne sudske odluke postaju izvor prava, odnosno osnov svih budućih odlučivanja.

Više informacija o načina rada Evropskog suda za ljudska prava, kao i tekstove njegovih odluka, možete naći na www.echr.coe.int

priredio: Vučić ĆETKOVIĆ

NEVLADINE ORGANIZACIJE
U EVROPSKOJ UNIJI

EVROPSKI INFORMATIVNI CENTAR ZA ROME (ERIO)

ERIO je međunarodna nevladina organizacija osnovana 2003. sa sjedištem u Briselu. Osnovni cilj organizacije je zastupanje i promovisanje političkog i javnog dijaloga o pitanjima i problemima Roma kako bi se doprinijelo njihovom boljem društvenom položaju. Fokus aktivnosti ERIO-a čini sakupljanje informacija o položaju Roma i njihovo dostavljanje institucijama EU, romskim NVO-ima, vladama zemalja Evropske unije i međunarodnim organizacijama koje se bave Romima i ljudskim pravima uopšte.

Po Statutu, ERIO-a ima upravljačku strukturu koju čine Upravni odbor i Generalna skupština čiji članovi (najmanje 75%) moraju biti Romi. Ovakva upravljačka struktura je posljedica nastojanja da se organizacija učini bliskom Romima i njihovim potrebama što bi trebalo da garantuje i veću objektivnost u percepciji problema sa kojima se oni susreću, ali i veću efikasnost u njihovom rješavanju. članovi upravljačkih struktura organizacije su romski aktivisti promenutih romskih NVO-a.

ERIO je veoma angažovan na izradi i izdavanju brojnih dokumenata kojima se želi podići svijest o Romima, ali i pospješiti odgovornost i uticati na veću posvećenost političara pitanjima Roma kako na evropskom i nacionalnom, tako i na lokalnom nivou. U tom pravcu, ERIO blisko sarađuje sa institucijama EU i vladama njenih država članica.

Poslednji dokument koji je ERIO kreirao bio je dokument sa preporukama za poboljšanje pozicije Roma u obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti i stanovanju namijenjen Portugalskom predsjedništvu EU.

Uprkos ulozi koju organizacija ima u zastupanju Roma na evropskom nivou, ona ne teži da zamjeni i potisne druge organizacije koje predstavljaju Rome. ERIO ostaje otvoren za saradnju sa svim organizacijama koje dijele slične ideje i ciljeve smatrajući da je to jedini način da se glas Roma jače čuje u institucijama EU.

Više o ovoj organizaciji možete pročitati na sajtu: www.erionet.org

Priredio: Petar ĐUKANOVIĆ

Centar za građansko obrazovanje, Centar za razvoj nevladinih organizacija i Evropski pokret u Crnoj Gori
uz podršku Fondacije Institut za otvoreno društvo- Predstavništvo Crne Gora, raspisuju

OGLAS

za polaznike VI generacije
ŠKOLE EVROPSKIH INTEGRACIJA
 i za polaznike III generacije
REGIONALNE ŠKOLE EVROPSKIH INTEGRACIJA ZA SJEVER CRNE GORE

Školu evropskih integracija čine 7 modula u ukupnom trajanju od četiri mjeseca, i obuhvata široki spektar teorijskih i praktičnih saznanja iz oblasti evropskih integracija.

Nastava se izvodi dva puta nedjeljno, u trajanju od dva sata (uz mogućnost dodatnih predavanja), kao i kroz stručne seminare. Ugleđni predavači i stručnjaci iz zemlje i inostranstva, pripadnici diplomatskog kora u našoj zemlji i ostali gosti upoznajuće polaznike sa istorijatom, razvojem i funkcionsanjem evropskih integrativnih procesa, savremenim položajem evropskih institucija, njihovim uticajem na naše društvo i perspektivama saradnje u ovoj oblasti.

Pravo učešća imaju kandidati čiji su prioritet sticanje novih znanja u pomenutim oblastima i doprinos afirmaciji ideja, značenja i standarda evropskih integracija u Crnoj Gori. Kandidati su dobrodošli bez obzira na godine, pol, nacionalnost, vjeru ili uvjerenja, uz naznaku da prednost imaju svi oni koji pokazuju visok stepen društvenog aktivizma u vladinom, nevladinom, partijskom, sindikalnom, privrednom, naučnom i kulturnom okviru.

Troškove školovanja pokrivaju FOSI, CGO, EPuCG i CRNVO, uz obavezu polaznika da pohadaju najmanje 80% programa.

Nakon završene škole učesnici dobijaju diplomu i stižu pravo na dalje usavršavanje.

Prijave sa kraćom biografijom slati do **18. septembra 2007. g.**, na kontakt adresu:

Centar za građansko obrazovanje (za "školu evropskih integracija")
 Njegoševa 36, 81 000 Podgorica ili na fax: 081 / 665 112 ili na e-mail: cgo@cg.yu

CGO i fondacija Friedrich Ebert raspisuju

OGLAS

za polaznike X generacije
ŠKOLE DEMOKRATIJE

– škole za izučavanje demokratije od teorije do prakse –

Školu čini 5 modula u ukupnom trajanju od četiri mjeseca. Nastava će se izvoditi jednom do dva puta nedjeljno, u trajanju od dva sata. Sve troškove pokriva fondacija Friedrich Ebert i Centar za građansko obrazovanje, uz obavezu polaznika/ce da pohadaju najmanje 80% programa.

Nakon završene škole učesnici dobijaju diplomu i stižu pravo na dalje usavršavanje.

Pravo učešća imaju kandidati koji žele da doprinesu razvoju demokratije i građanskog društva u Crnoj Gori. Kandidati su dobrodošli bez obzira na godine, pol, nacionalnost, vjeru ili uvjerenja, uz naznaku da prednost imaju aktivisti političkih partija, nevladinih organizacija i svi oni koji pokazuju visok stepen društvenog aktivizma. Voditelj škole je prof. dr Radovan Radonjić, a uz njega sa polaznicima će raditi ugledni domaći i strani predavači.

Zainteresovani kandidati mogu podnijeti prijavu sa kraćom biografijom najkasnije **do 17. septembra 2007. g.** na adresu:

Centar za građansko obrazovanje (za "školu demokratije")
 Njegoševa 36, I sprat, 81 000 Podgorica; Fax: 081 / 665 112; tel: 081 / 665 327; E-mail: cgo@cg.yu; www.cgo.cg.yu

CGO i Komisija za raspodjelu dijela sredstava od igara na sreću raspisuju

OGLAS

za polaznike V generacije
ŠKOLE ZA LJUDSKA I MANJINSKA PRAVA

– škole za izučavanje ljudskih prava od teorije do prakse –

Školu čini 4 modula u ukupnom trajanju od pet mjeseci. Nastava će se izvoditi dva puta sedmično, u trajanju od dva sata. Sve troškove pokriva Komisija za raspodjelu dijela sredstava od igara na sreću i Centar za građansko obrazovanje, uz obavezu polaznika da pohadaju najmanje 80% programa.

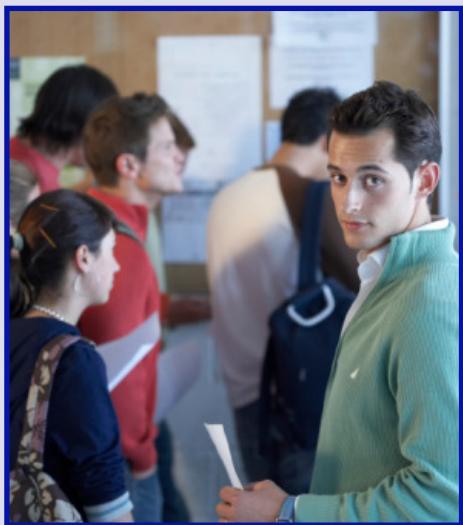
Školom se želi razvijati alternativno obrazovanje o ljudskim i manjinskim pravima uz razvijanje svijesti kod javnosti o važnosti poznavanja ljudskih prava i promociju vrijednosti, evropskih standarda, principa i mehanizama koji će voditi ka boljim međuetničkim odnosima u Crnoj Gori.

Nakon završene škole učesnici dobijaju diplomu i stižu pravo na dalje usavršavanje.

Pravo učešća imaju kandidati koji žele da doprinesu poštovanju ljudskih prava u Crnoj Gori. Kandidati su dobrodošli bez obzira na godine, pol, nacionalnost, vjeru ili uvjerenja, uz naznaku da prednost imaju aktivisti političkih partija i nevladinih organizacija, medijski profesionalci, advokati, mladi lideri i studenti i svi oni koji pokazuju visok stepen društvenog aktivizma.

Program obuhvata učešće velikog broja uglednih domaćih i stranih predavača /univerzitetski profesori, sudije, advokati, istraživači, nosioci javnih funkcija/. Zainteresovani kandidati mogu podnijeti prijavu sa kraćom biografijom najkasnije **do 18. septembra 2007. g.**, na adresu:

Centar za građansko obrazovanje (za "školu ljudskih i manjinskih prava")
 Njegoševa 36, I sprat 81 000 Podgorica; Fax: 081 / 241 568; tel. 081 / 247 597; E-mail: cgo@cg.yu

REAGAN–FASCELL DEMOCRACY FELLOWS PROGRAM

The National Endowment for Democracy (NED) invites applications to its Reagan–Fascell Democracy Fellows Program. Established in 2001 to enable democracy practitioners and scholars from around the world to deepen their understanding of democracy and enhance their ability to promote democratic change, the program is based at NED's International Forum for Democratic Studies, in Washington, D.C. **Program:** The program offers five-month fellowships for practitioners to improve strategies and techniques for building democracy abroad and five- to ten-month fellowships for scholars to conduct original research for publication. Practitioners may include activists, lawyers, journalists, and other civil society professionals; scholars may include professors, research analysts, and other writers. Projects may focus on the political, social, economic, legal, and cultural aspects of democratic development and may include a range of methodologies and approaches.

Eligibility: The fellows program is intended primarily to support practitioners and

U OVOM BROJU PREPORUČUJEMO:

scholars from new and aspiring democracies. Distinguished scholars from the United States and other established democracies are also eligible to apply. Practitioners are expected to have substantial experience working to promote democracy. Scholars are expected to have a doctorate, or academic equivalent, at the time of application. The program is not designed to pay for professional training or to support students working toward a degree. A working knowledge of English is an important prerequisite for participation in the program. **Support:** The fellowship year begins October 1 and runs through July 31, with major entry dates in October and March. All fellows receive a monthly stipend, health insurance, travel assistance, and research support through the Forum's Democracy Resource Center and the Reagan–Fascell Research Associates Program.

Application: For further details, please visit us online at www.ned.org. For instructions on how to apply, please download our most recent Information and Application Forms Booklet, available at www.ned.org/forum/R-FApplication.pdf or visit us online at www.ned.org/forum/reagan-fascell.html. All application materials must be type-written and in English.

Deadline: Applications for fellowships in 2008–2009 must be received no later than **November 1, 2007**. Notification of the competition outcome is in April 2008.

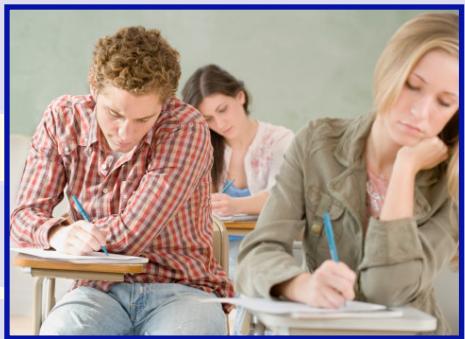
For more information please contact:
**Program Assistant, Fellowship Programs
International Forum for Democratic
Studies**

National Endowment for Democracy
1025 F Street, N.W., Suite 800
Washington, D.C. 20004
E-mail: fellowships@ned.org
Internet: www.ned.org

PHD SCHOLARSHIPS AT THE UNIVERSITY OF AARHUS

The Graduate School of Social Sciences at the University of Aarhus invites international students to apply for admission to our PhD programmes in Political science, Psychology, Law or Economics and management.

As a PhD student at the University of Aarhus you will receive strong research support in many ways; highly qualified advising by internationally recognized faculty, excellent facilities and a good professional as well as social environment.

The Graduate School of Social Sciences offers well-paid scholarships and free admission, as well as funding for participation in conferences worldwide and a long-term stay abroad at a well-reputed international research institution.

Applications are requested from candidates holding a Master's degree, or equivalent degree in a related subject area. Application deadlines: 15 May and 15 November 2007.

For questions on the application process, please contact Mr. Henrik Friis Bach, PhD Administration Officer at e-mail or direct tel: +45 8942 1546

Deadline: 15 November, 2007.
e-mail: hfb@adm.au.dk
Internet: www.socialsciences.au.dk/phd

EIC Bilten je elektronski časopis koji izlazi u sklopu EIC programa, a uz podršku fondacije Friedrich Ebert.

Izdavač je Centar za građansko obrazovanje.

EIC bilten je zaveden u evidenciji medija Ministarstva kulture i medija pod rednim brojem 578.

Urednik: Neđeljko Rudović; Uredivački kolegijum: Vera Šćepanović, Daliborka Uljarević, mr Dragan Stojović, mr Vladimir Vučinić

Tehnički urednik: Blažo Crvenica; Lektura: Milena Milunović; Lektura engleske verzije: Maja Mugoša; Prevod: Vera Šćepanović

Njegoševa 36 / I Tel / fax: 081 / 665 – 112, 665 – 327 E-mail: eicbilten@cgo.cg.yu

EIC Bilten možete preuzeti na www.cgo.cg.yu